

Förhandlingarna leddes till en början av fru tredje vice talmannen.

§ 1 Allmänpolitisk debatt (forts.)

Herr WENNERFORS (m):

Fru talman! Jag skall inleda mitt anförande med att citera ur ledaren i LKAB:s personaltidning SKIP. Så här skriver ledarskribenten: "Det gäller att tänka ut ett ganska snällt ämne och behandla det så att ingen anställd känner sig illa åtgången – alltså att skriva så menlöst eller, om man vill uttrycka det vänligt, så balanserat att ingen får sina tår trampade eller alla får det lika mycket."

Ledarskribenten fortsätter sedan att diskutera hur personaltidningen skall bli ett forum för olika grupper och olika åsiktsriktningar inom LKAB och om detta får ske på ett sätt som eventuellt kan förarga någon.

Fru talman! Man kan faktiskt hitta mycket av intresse i personaltidningar. Och LKAB-företaget får faktiskt ursäkta. Jag läser mycket hellre personaltidningen SKIP än den glättade och påkostade företagstidningen som heter LKAB-tidningen. Jag hoppas att de riksdagskolleger som får den här glättade tidningen också får personaltidningen. För den politiker som lever långt ifrån arbetslivets vardag kan personaltidningarna utgöra en värdefull informationskälla. Inte minst för den politiker som i dag vill följa och deltaga i § 32-debatten rekommenderar jag läsning av ett urval av landets ca 300 personaltidningar.

Med ett citat ur ytterligare en personaltidning skall jag fortsätta på det här temat om snällhet. I senaste numret av Vi i Vattenfall berättas om en arbetarskyddsdag som hölls i början av december inom statens vattenfallsverk. En föredragshållare – präst f. ö. – sade bl. a. följande: "Låt oss försöka komma bort ifrån snällhetsfilosofin – att aldrig bråka för att vara lojal som det heter. Nej, låt oss föra fram våra åsikter i frihet och inte hänge oss åt något falskt lojalitetsideal." Föredragshållaren vädjade vidare efter litet mer öppenhet och generositet på arbetsplatserna, som kan ge en friskare arbetsmiljö. Tecknet på denna friskare arbetsmiljö är att vi kan ha olika meningar och ändå arbeta tillsammans.

Jag tycker att föredragshållaren – det var f. ö. radiopastorn Ludvig Jönsson – pekat på en viktig sida av demokratiutvecklingen på arbetsplatserna. Utöver frågorna om § 32, tolkningsföreträdet, fredsplikten och hur den nya lagens paragrafer skall lagtekniskt konstrueras så är det också en fråga om vårt sätt att vara mot varandra på arbetsplatsen. Det

är inte fel att vara kritisk bara vi inte trycker ner varandra som människor.

I dessa dagar går arbetsrättsutredningens förslag Demokrati på arbetsplatsen ut på remiss. TCO och LO skall medverka till att dessa frågor skall bli föremål för en mycket omfattande debatt. Som medlem i ett TCO-förbund skall jag och mina kamrater i vår klubb vara klara med vår ståndpunkt före den 15 april.

Jag upplever således på nära håll tillfredsställelsen hos mina kamrater över att få ta itu med inflytandefrågorna. Jag upplever också en viss nyfikenhet. Efter jobbet i dag hade vi i styrelsen kallat till den första informationen om § 32-betänkandets innehåll och förslag. Jag kommer just därifrån och kunde till min glädje konstatera att ett 70-tal av klubbens drygt 150 medlemmar kommit till mötet för att lyssna på informationen och delta i diskussionen. Jag ber att få påpeka för kollegerna här i kamraren – vi alla har ju många års erfarenheter av att med skiftande framgång arrangera möten i Organisationssverige – att vi inte lockat med bingo, dragspel eller liknande. Intresset är således verkligen stort för inflytandefrågorna.

Jag är emellertid en smula orolig för hur den här debatten skall utveckla sig, men jag hoppas att den oron kommer på skam. För det första började det inte riktigt så bra. När arbetsrättsutredningen höll sin presskonferens den 16 januari inträffande det märkliga att arbetsmarknadsministern Ingemund Bengtsson uttalade att han kommer att betrakta LO- och TCO-ledamöternas reservation som utredningens majoritetsförslag. Vad menade statsrådet? Hade statsrådet så slutgiltigt tagit ståndpunkt att detta agerande var nödvändigt? Hur tror statsrådet att remissinstanserna reagerar? Är det konstigt om man finner det ganska meningslöst att ägna remisskrivandet särskilt stort intresse? Statsrådet har ju redan sin uppfattning klar. Såvitt jag vet är det första gången som ett statsråd agerar på det här sättet.

Tidningen Industritjänstemannen säger i februariumret följande: "Det strider mot vedertagna principer att göra ett sådant uttalande innan remissarbetet är klart." Det är försiktigt och snällt uttryckt, men det ligger tyngd i kommentaren.

För det andra måste jag beklaga att den här boken Demokrati på arbetsplatsen blivit så omfattande. Detta s. k. § 32-betänkande om demokrati på arbetsplatsen är verkligen inte skrivet för de 2 miljoner svenskar som låginkomstutredningen betecknade som politiskt fattiga och utanförstående. Här utreder man i fyra år en av vår tids största frågor, nämligen om hur vi skall vidga demokratin och öka medinflytandet i samhället till att också omfatta det vardagliga, slitsamma jobbet på alla olika slags arbetsplatser runt om i landet.

Statsministern citerade tidigare i dag Arne Geijers uttalande från 1971 om att våra arbetsplatser ofta hör till de mest auktoritära miljöerna i samhället. Jag instämmer i det uttalandet. Frågan om hur vi skall ändra på det är verkligen en vardagsnära och betydelsefull fråga för de enskilda människorna på arbetsplatserna. Så blir utredningsresultatet en masto-

dontbok på 960 sidor med ett utredarspråk som förmodligen bara den politiska och fackliga eliten begriper. Jag har redan hittat sidor som t. o. m. för den vane läsaren av sådan här litteratur förmodligen blir svåra att begripa. Jag tror inte heller att utredningsresultatet blir någon försäljningssuccé för det statliga bokförlaget. Boken kostar 75 kronor.

Demokrati brukar definieras som ett politiskt system som på grundval av fri opinionsbildning och fri tillgång till information gör det möjligt för en så stor del av befolkningen som möjligt att påverka beslut. Här gäller det ett väsentligt utredningsförslag om hur arbetslivet skall fungera i en framtid. Det gäller morgondagens jobb, det gäller vår framtida effektivitet och vår arbetstillfredsställelse, det gäller vår trygghet. När boken om detta kostar den enskilda människan 75 kr. är det faktiskt inte fråga om fri tillgång till information.

Men det finns ju sammanfattningar. Arbetsmarknadsdepartementet har redan tryckt en sådan i ett antal av 650 000. Om arbetsmarknadsministern vore här skulle jag fråga honom om han är nöjd med den sammanfattningen. Den är liten och behändig, men jag är inte nöjd med den. Och jag har redan hört besvikna kommentarer i fackförbunden. F. ö. kan aldrig en sammanfattning ge rättvisa åt en kommittés utredningsbakgrund, diskussioner och förslag.

Det sägs att LO och TCO skall använda sig av denna sammanfattning. Jag tror att allsidigheten och förståelsen skulle vinna på att LO och TCO kompletterade denna lilla broschyr med ett mera pedagogiskt och klart utformat material.

Remisstiden kan synas vara väl tilltagen. Men den som har erfarenheter från fackligt arbete vet att det krävs rejält med tid för att utarbeta ett remissyttrande. Medlemmarna skall först sätta sig in i frågan, som är mycket komplicerad. Det rör sig om krånglig lagtext. Så skall detta diskuteras. Flera av delfrågorna är kontroversiella. Det kommer att ta tid. Tittar man i almanackan finner man att vi fram till den 15 april egentligen bara har sex rena arbetsveckor. Påsken kommer emellan. Jag tycker faktiskt att remisstiden med fördel skulle kunna förlängas. Det skulle saken vinna på.

För det tredje skall jag anknyta till snällhetsfilosofin, som jag började med. Vi skall inte tveka att föra fram våra åsikter - vi skall ändå kunna arbeta tillsammans, framhöll jag. Detta vinner saken på, dvs. den framtida demokratin på arbetsplatserna.

I lördags deltog jag i en § 32-debatt i Sundsvall. Där undrade man bl. a. vilka avsikter vissa kretsar egentligen har. Tonen i exempelvis Aftonbladet, sade man, påminner om hur det brukar låta på det hållet i valrörelser. "Rusta för strid", trumpetar en av fackföreningstidningarna. Och så säger man demagogiskt: "Just nu verkar det ganska otroligt att centern och folkpartiet skulle vara beredda att stödja en proposition skriven på löntagarnas reservation. Därtill har de konservativa småföretagarna alldeles för stort inflytande i mittpartiernas riksdagsgrupper."

Visst skall vi föra fram våra olika åsikter - det har jag understrukt.

Men låt oss slippa den allra värsta valpropagandan i detta sammanhang!
Låt oss slippa misstänklighöranden av detta slag!

Fru talman! Så småningom skall riksdagen ta ställning till ett lagförslag om demokrati på arbetsplatsen. Moderata samlingspartiet skall på allt sätt medverka till ett klokt beslut. Vårt partiprogram och den partimotion i detta ämne som vi väckte i januari ger klart uttryck för att vi vill vara med och utarbeta spelregler som skall främja svenskt arbetsliv, och inte bara svenskt arbetsliv utan det vi lever på, nämligen svenskt näringsliv. Vi vill också medverka till att vi på ett bättre sätt kan ta till vara de dolda resurser som finns i arbetskraften och som för den enskilde skall göra jobbet mera meningsfullt i en allt bättre arbetsmiljö.

”Det kommer alltid att finnas motsättningar mellan en anställd och hans arbetsgivare. Ofta är de konstruerade, ofta är de förstörade”, framhöll Gösta Bohman tidigare i dag. ”Men oberoende av detta”, fortsatte Gösta Bohman. ”måste det vara ett gemensamt intresse att minska klyftorna genom ett samarbete grundat på förtroende och ömsesidig respekt. Vi har en god grund att bygga på i vårt land, där arbetsfreden spelat en större roll för välförhållanden än någon annanstans i världen.” Vi har all anledning att bygga vidare på den Saltsjöbadsanda som lade grunden för denna utveckling. Hur det här skall byggas vidare står också helt i samklang med vår moderata grundsyn.

Herr HAGBERG i Borlänge (vpk):

Fru talman! Enligt finansplanen avses att skatteomläggningen för 1976 skall finansieras genom avgifter på företagen och att detta skall inkräkta på löneutrymmet för 1976. Innehörden blir att höjningen av arbetsgivaravgiften skall avräknas på de avtalsmässiga lönehöjningarna för nämnda år. Det är en fortsättning av en statlig inkomstpolitik med inslag av Hagauppgörelser ovanför huvudena på medlemmarna i fackföreningarna. Syftet blir att statsmakterna hand i hand med de fackliga ledarna skall genomdriva ett tvåårsavtal utan att berörda arbetare har diskuterat det andra avtalsårets lönekrav. Från LO har hittills endast presenterats x, y, z och p för 1976. Det är sannerligen inte mycket.

Det är förvånande att toppstyrningen och hemlighetsmakeriet i de centrala förhandlingarna fortsätter med statsmakternas hjälpande hand. Resultaten av den föregående avtalsuppörelsen borde ge skäl för eftertanke. Den avtalsuppörelsen mottogs med ett rekord i strejker. Under 1974 förekom 200 i lag förbjudna strejker med ca 20 000 deltagare. Dessutom förekom ett tjugotal lokala strejker som enligt lagen är tillåtna. Alla dessa strejker kan man utan tvivel beteckna som ett misstroendevotum mot det sällsynt dåliga 55-öresavtalet.

Bakgrunden till avtalsförhandlingarna är att arbetsmarknaden kännetecknas av allt högre grad av ökad arbetsintensitet, som i sin tur resulterar i kraftiga produktivitets- och vinstökningar. Det sker samtidigt som vi har rekordstora prisökningar. I detta läge skall alltså en statlig inkomstpolitik kombineras med en solidarisk lönepolitik. Resultatet blir då åter-

hållsamhet.

Denna återhållsamhet präglar också LO:s utgångsbud i förhandlingarna. Sedan LO lagt sitt avtalsförslag för 1975 har det hänt saker. Kommunalskatterna har höjts kraftigt, kraftigare hyreshöjningar än på länge har vi fått och livsmedelspriserna har tillåtits att stiga. I den belysningen framstår LO-budet som än mer återhållsamt.

Från arbetsplatserna har starka krav framförts på minst 3 kr. per timme i generell löneökning. Man har också på många håll krävt ettårsavtal. Kraven rimmar mycket illa med de defensiva uttalanden som LO-ekonomen Clas-Erik Odhner gör i tidningen Fackföreningsrörelsen nr 25/26 år 1974. Enligt Odhner skall de 21 % som LO kräver endast syfta till att försvara den redan uppnådda standarden, och det är ett försvar mot en ytterligare minskning av löneandelen gentemot produktionsresultatet inom industrin.

Syftet är alltså inte att öka andelen av produktionsresultatet. Tar man då i beaktande vad som hänt sedan LO lagt sitt förslag måste man fastslå att LO:s krav var lågt redan när det ställdes. Nu är det så lågt att det är dags för en omprövning.

För att en sådan omprövning skall ske krävs att man gör upp med återhållsamhetspolitiken och i stället för fram lönekrav som ger en ökad andel av vinstökningarna. Man kan inte, som Odhner, stillsamt önska att det vore rimligt om vi åtminstone finge någon andel av den fortsatta produktivitetsoökningen. Det går inte att genomföra en avtalsrörelse utan att beskära de kraftiga vinster som bolagen redovisat de senaste åren. Vad som har hänt är att talet om branschfonder resulterat i en utredning. En ytterligare avsättning har gjorts till en extra investeringsfond. Men lönearbetarna har inte fått något av detta.

I stället för återhållsamhet krävs en solidarisk lönekamp. En sådan linje skulle också vinna ett kraftfullt bifall från arbetsplatserna. Det visar inte minst reaktionerna på det föregående avtalet, när det kom till lokala förhandlingar.

Resultatet av skatteomläggningar i förening med solidarisk lönepolitik blir i detta läge att ett tvåårsavtal genomförs utan att medlemmarna som berörs av detta får diskutera kraven. Reaktionen på ett sådant hemlighetsmakeri på toppnivå kommer då att bli kampyttringar på arbetsplatserna när de lokala förhandlingarna tar vid.

Det görs f. n. många försök att stoppa kampaktioner på arbetsplatserna. Arbetsköparna svartlistar och avskedar. Versktadsföreningen har utarbetat detaljerade instruktioner vid s. k. vilda strejker. Aktuella exempel på denna aktivitet finns i de nu pågående städstrejkerna. Arbetsköparna använder lagen om "trygghet i anställningen" för att avskeda två av tio strejkande städskor i Skövde. Arbetsköparna – i det här fallet ASAB – har genom beslut i riksdagen fått ytterligare ett vapen i sin hand mot lönearbetarna, nämligen rätten att säga upp eller avskeda strejkande.

Den s. k. trygghetslagen betyder flera framsteg – uppsägningstider, turordningsbestämmelser, varselskyldighet m. m. Men det bcklagliga är att

riksdagen för första gången har uttolkat vad § 32 innebär. Man har tolkat vad som menas med saklig grund för uppsägning. När det gäller strejk sägs det: "I kvalificerade fall – t. ex. när det rör sig om någon som agiterar för eller annars spelar en framträdande roll vid en allvarlig olovlig strejk – bör det även kunna bli fråga om omedelbart avskedande."

Genom denna lagstiftning har man lyckats ställa facket åt sidan. Vi vet att många har velat göra det men inte lyckats med det tidigare. Lagen binder upp fackföreningens agerande. Tidigare hade fackföreningarna trots kollektivavtalslagens § 4 kunnat kämpa för att inga avskedades vid en strejk trots att fackföreningarna tvingades ta avstånd från strejken som sådan. Nu har emellertid facket lagen emot sig och därför ställs i praktiken facket åt sidan.

Än allvarligare blir det när man tar del av § 32-utredningens förslag i detta avsnitt. Majoriteten i utredningen vill helt slopa taket för skadestånd på 200 kronor. LO-TCO vill i princip behålla denna gräns vid 200 kronor men kan i vissa fall tänka sig högre skadeståndsbelopp. Men en gemensam linje har utredningen. Det skall kunna utdömas olika skadestånd. Man skiljer på "aktivt" och "passivt" strejkande. De aktiva – de som fått sina arbetskamraters förtroende – skall straffas hårdare än de som gett dem sitt förtroende. Lagstiftningen skall användas för att splittra och skrämma. Ingen annan än arbetsköparna kan tjäna på detta.

Bakom varje strejk eller annan kampyttring finns hårda realiteter: usla löner – se städstrejken – dåliga arbetsförhållanden, oresonliga arbetsköpare m. m. Den fina kamp som städerskorna nu genomför började på min hemort Borlänge. Det var städerskorna på järnverket som tröttnade på sina usla arbetsvillkor. Jag kan intyga att denna aktion, som medförde en seger för städerskorna, hade ett 99-procentigt stöd bland arbetarna vid järnverket.

Att genom "trygghetslagar" eller ännu mer långtgående strejklösbud förhindra denna kamp är omöjligt, men den kan försvåras. Varje hinder som läggs i denna intressekamp är ett stöd för arbetsköparna. Ansvaret vilar tungt på dem som drev igenom "trygghetslagens" arbetsköparvänliga tolkning. § 32-utredningens förslag med försök till uppsplittring av arbetarna bör i det kommande remissarbetet ställa utredarna vid skam-pålen.

Arbetsmarknaden skall förändras. Ja, detta skall ske om man får ta § 32-utredningens uttalande på allvar. Det skall bli demokrati på arbetsplatsen. Parterna blir jämställda, basunerar LO och SAP ut. Men vad är det nu man föreslår i utredningen, och överensstämmer det med de förväntningar som finns ute på arbetsplatserna?

För dem som förväntat sig en ovillkorlig förhandlingsrätt, tolkningsföreträdare för fackföreningen, lokal strejkrätt, maktbefogenheter till fackföreningen genom vetorätt, rätt till politisk verksamhet på arbetsplatsen och fritt tillträde för facket till alla arbetsplatser samt möten på betald arbetstid – för dem är utredningsförslaget, både från majoriteten och

från reservanterna, en besvikelse. Arbetarklassens viktigaste vapen – strejken – skall enligt utredningens förslag kringräddas ytterligare.

Förhandlingsrätten skall utvidgas. Men vad skall man förhandla om? Detta sägs klart ut: medbestämmanderätt. Här har majoriteten och reservanterna olika uppfattningar om på vilka områden det skall ske. Det gäller medbestämmanderätt med oförändrade ägar- och maktvillkor. Någon avgörande förändring innebär inte detta så länge arbetsköparna i kraft av sitt ägande har sista ordet. Att tala om medinflytande, medansvar och medbestämmanderätt när det i verkligheten gäller förhandlingar mellan två parter med oförsonliga klassmotsättningar är en fortsättning på gamla invanda klassamarbetspår.

Utredningens förslag under rubriken "Rätt att sätta kraft bakom orden" har resulterat i ett skärpt strejklöslöshetsförbud. Den gamla § 4 i kollektivavtalslagen om strejklöslöshetsförbud har med vissa tillägg i sin helhet förts in i utredningens förslag med vissa tillägg. Den politiska strejken skall enligt majoriteten i utredningen förbjudas. Vidare skall alla strejker som inte beslutas av förening betraktas som olagliga. Den kollektivavtalslag som högerregeringen 1928 genomförde duger i dag som god demokrati i företagen även för socialdemokrater, trots att de den gången – 1928 – kraftigt gick emot lagens genomförande.

§ 32-utredningens förslag att soppa § 32 under mattan måste avvisas. § 32 skall i stället aktivt bekämpas. Detta kan ske genom att arbetarna och deras fackliga organisationer tillförsäkras demokratiska rättigheter på arbetsplatserna genom följande huvudpunkter:

- § 32 förbjuds i lag
- mot arbetsköparnas makt i kraft av ägandet krävs demokratiska rättigheter på arbetsplatserna i en rad frågor
  - fullständig förhandlingsrätt och strejkrätt
  - facklig vetorätt i stället för samarbete när det gäller uppsägningar, omflyttningar, köp och försäljning av företag, rationaliseringar, lönesystem och personalfrågor på alla nivåer i företagen
  - fackföreningarna skall ha rätt till möten på betald arbetstid
  - rätt till politisk verksamhet på arbetsplatsen
  - förbud mot svartlistning och avskedande av strejkande arbetare
  - fackföreningarna skall ha rätt till full information från arbetsköparna utan sekretess.

Arbetslivets förnyelse är ett slitet uttryck. Vad innebär det? Inte kan det betyda händelser som att vinylklorid, arsenik och vissa träslag orsakar cancer och att flera arbetare drabbats därav. Inte heller att reabränslet MC 77 och MC 25, färger och lösningsmedel förorsakar nerv- och hjärnskador. Frågan är befogad, eftersom förändringarna i arbetarskyddslagen sades innebära en del av arbetslivets förnyelse. I lagen fastslås att arbetsmiljöarbetet skall ske i samverkan mellan arbetare och arbetsköpare. Det kan inte vara något nytt – det har förekommit i årtionden, och vi kan nu avläsa resultatet.

Fru talman! I vänsterpartiet kommunisterna anser vi att det är ar-

Onsdagen den
5 februari 1975

Allmänpolitisk
debatt

Om åtgärder mot
inflationen

betarnas egen kamp som är avgörande. Men det är en styrka i den kampen om lagstiftningen inte lägger hinder i vägen utan i stället stöder kampen. 1975 har utlysts som ett kvinnoår. Syftet är att uppmärksamma kvinnans undertryckta situation. För arbetarklassen i sin helhet – både kvinnor och män – är emellertid varje år ett kampår mot arbetsköparna och deras intressen och rovdrift.

Herr finansministern STRÄNG, som meddelat att han i samband med den allmänpolitiska debatten ämnade besvara herr *Fågelsbos* (c) den 10 januari framställda interpellation, nr 5, om åtgärder mot inflationen, erhöll ordet och anförde:

Fru talman! Herr Fågelsbo har frågat mig vilka åtgärder jag anser bör vidtas för att bryta den f. n. så förödande inflationsutvecklingen.

Problemet inflation är en internationell företeelse i alla ekonomier med fri marknadsekonomi, internationellt varubyte och beroende av förändringar i efterfrågan med åtföljande konsekvenser på prisbildningen. Någon enkel och radikal lösning på problemet finns inte. I så fall skulle den för länge sedan ha tillämpats både nationellt och internationellt.

De åtgärder regeringen kan anvisa för att dämpa och reducera inflationens olyckliga verkningar redovisas i den nyligen framlagda finansplanen jämte de förslag som erfarenhetsmässigt kan komma att framläggas inför riksdagen. Jag hänvisar interpellanten till studium av dessa akter.

Jag vill i mitt anförande kommentera frågan ytterligare.

Debatten kring årets finansplan har ju dominerats av kritiken mot i första hand undertecknad, och som det heter, finansministerns alldeles för stora optimism i bedömningen av framtiden. En debatt mår naturligtvis bra av om den kan föras utifrån rimliga och lugna överväganden och inte från den utgångspunkten att man adderar alla olycksprofetior och säger att resultatet därav blir framtiden. Jag är naturligtvis medveten om att det senare sättet att diskutera väcker mer uppmärksamhet och ger större publicitet än en mer lugn kommentar.

Om jag börjar med detta enkla konstaterande, som också verifieras i finansplanen, hade vi under det gångna året 1974 en tillväxt i den totala ekonomin som kan uppskattas till 3,7 %. För 1975 har jag räknat med att den takten minskar med en tredjedel. BNP-ökningen är satt till 2,5 %. Siffrorna är, som alla känner till, angivna i finansplanen.

Vi är alla överens om att 1974 var ett år, som man väl i de allra flesta avscenden kan rubricera såsom ett bra år. Det har jag flitigt understrukit vid mina offentliga framträdanden på senare tid. Men att påstå att 1974 skulle vara ett så bra år i alla avscenden att jag framstår såsom den oförbättrlige optimisten, när jag drar ner tillväxttakten med en tredjedel 1975, är nog att överdriva framgången under det gångna året.

En ekonomisk tillväxt som motsvarar två tredjedelar av vad fjolåret gav är enligt min mening ett ganska modest och balanserat antagande. Den takten representerar ett medeltal av tillväxten under åren 1972 och

1973, vilka som bekant är de år som oppositionen flitigt och energiskt har kommenterat såsom förlorade år i svensk ekonomi. Nu delar jag inte den uppfattningen. Det har jag tidigare förklarat vid flera tillfällen, och jag skall inte upprepa det. Då jag nu bygger min prognos på detta antagande är det som sagt en modest prognos. Jag skall försöka motivera hur vi har kommit fram till den.

Vi har just nu en sysselsättning som är mycket god. Vi har fler medborgare i arbete än någon gång tidigare. Arbetslösheten redovisas till 1,5 % vid årsskiftet, december/januari.

Den beräkningen är gjord på den arbetsföra befolkningen i åldrarna 16–74 år. Det innebär enkelt talat att i materialet för arbetskraftsinventeringen ligger – jag har använt det uttrycket förr – i stort sett två årgångar skolgångdomar, eftersom man i regel går i skolan till 18 års ålder, och sex årgångar folkpensionärer. Jag tror att det ger besked om att vi nu har en tillfredsställande sysselsättning och därmed också god fart i det svenska folkhushållet.

Vi har bakom oss ett vinstår i näringslivet som är ovanligt gott. Vi har genom beslut i riksdagen ställt av 3,5 miljarder av 1974 års vinster, och avsikten är att de pengarna skall gå till investeringar, såväl för förbättring av arbetsmiljön som förstärkning av produktionskapaciteten. De här pengarna kommer att friställas efter den 1 juli i år, och förutsättningarna för att företagen skall kunna utnyttja den skattevinst som avsättningen ger är att pengarna används. I annat fall står de kvar i riksbanken – räntelösa –, får tas ut om fem år och blir då fullt beskattade. Detta tillika med företagens egna bedömningar talar för en god investeringstakt inom industrin under 1975.

Intresset för att utnyttja de reguljära investeringsfonderna är i dag stort. Vi kan följa det vecka för vecka genom tillståndsgivningen. Vi har också ansett denna investeringsaktivitet så viktig – av skäl som jag närmare skall kommentera – att vi dessutom förlänger tiden för användningen av de traditionella investeringsfonderna till utgången av mars 1976. Vi prövar just nu i kanslihuset en framställning från AMS om att få ta investeringsfonderna i anspråk för lagerproduktion. Här kommer det beslut, föreställer jag mig, inom de närmaste veckorna.

Jag har tidigare vid en analys av industrins situation som regel kunnat hänvisa till en stadigt ökad orderingång. Här har nu en avmattning skett under det senaste halvåret, vilket också tar sig uttryck i en stabilisering av prisläget på väsentliga varuområden. Nedgången här leds väl i första hand från sågverken och träindustrin, och det har nog sina alldeles speciella förklaringar.

Orderstocken är i stort sett oförändrad jämfört med för ett år sedan och väsentligen mycket större, om jag går tillbaka ett par år i tiden. Den har sådan omfattning att sysselsättningsläget bör vara tryggt under en bra tid framöver 1975. Jag inskränker mig till det tidsperspektivet just nu.

Sysselsättningen torde också i vart fall fram till och jag vågar nog

säga för nästa vinter vara relativt säkrad för byggnadsarbetarna, bl. a. genom de fondfrisläpp som kommer på sista halvåret i år, det stöd över budgeten som utgår för bränslebesparande renoverings- och investeringsarbeten samt den intensitet i bostadsbyggandets igångsättning som vi kan redovisa i december månad. Den aktuella efterfrågan framför allt när det gäller att se om bostäderna, isolera dem och förbättra dem i fråga om uppvärmningen är påtagligt stark.

En pluspost i vår ekonomi under 1975 är en beräknad konsumtionsökning för såväl den privata som den offentliga sektorn. Den byggs upp via den under fjolåret beslutade skattesänkningen, som för stora grupper rör sig om ca 2 000 kr. i skattefria pengar, vilket motsvarar det dubbla i beskattade pengar. Man kan grovt räknat likställa den skattesänkningen under 1975 med en tioprocentig lönehöjning för de dominerande inkomsttagargrupperna. Det finns anledning att räkna med att pågående löneförhandlingar också ger ett inkomstillskott, som under förutsättning av en snabb löneuppgörelse får sitt starkaste genomslag på efterfrågan under första halvåret.

Finansplanens prognos om en reell standardhöjning på 3,5 % under 1975 görs dock försiktigtvis mot bakgrunden av en mindre reduktion av det nu osedvanligt höga hushållssparandet.

Prisstegringsprognosen är för 1975 lugnare än för 1974. Det gäller nationellt, men det gäller även internationellt. Internationellt redovisar de aktuella pristabellerna att vi har haft och har på gång prissänkningar på mycket viktiga stapelvaror – koppar, bly, bomull, rågummi, vete och kaffe. Och jag brukar ibland säga att araberna inte gärna kan tredubbla oljepriset en gång till.

Nu vet jag att många säger: Ja, här kan Sträng stå och tala på det sättet, men han har gjort upp räkningen utan hänsyn till omvärlden. Jag är medveten om att överraskningar kan komma. Än så länge har de negativa tendenserna inte slagit igenom i vår ekonomi, och vi har enligt min mening att handla efter dagsläget – men självfallet med den beredskap som är erforderlig för att möta överraskningarna. Det har understrukits tidigare i dag.

Jag har med tillfredsställelse iakttagit att jag för en gångs skull får medhåll av centerpartiet och folkpartiet på den här punkten. Moderata samlingspartiet med herr Bohman i spetsen går emellertid sin egen väg. Jag måste tillstå att då jag läste herr Bohmans motioner och förslag fann jag inte något förståndsmässigt skäl för att omedelbart springa ut och i en situation som präglas av hög aktivitet genomföra ytterligare kraftiga stimulanser via skatte- och bidragspolitiken, kredit- och penningpolitiken.

Jag har flera gånger frågat mig vad som farit i moderata samlingspartiet. Tidigare kunde ju en finansminister få litet hjälp från det gamla högerpartiet då det gällde att bromsa inflationen. Det var möjligt att tala med herr Bohmans företrädare om det allvarliga i svåra underskott i bytesförhållandena och en snabbt sjunkande valutareserv. För herr Bohman tycks en sådan diskussion vara helt utan intresse, och moderata

samlingspartiet förefaller just nu – jag hoppas att det ändrar sig – trivas bättre med att gå omkring med bensindunken för att få litet mer fart på inflationsbrasan.

I händelse av att det behövs stimulans, vilket vi avläser bäst genom att studera utvecklingen på arbetsmarknaden, får förslag och åtgärder realiserats när så behövs. En beredskapsplanering över hela fältet pågår nu i kanslihuset. En sådan stimulans får emellertid göras med urskillnad. Det helt överskuggande problemet i svensk ekonomi är underskottet i vår bytesbalans, dagens påfrestningar på valutareserven. En konjunkturstimulans får anpassas härefter. Den måste med andra ord vara importsnål.

Vad vi har framför oss i dagens situation är att förstärka folkhushållets exportkapacitet och vår motståndskraft mot en alltför snabbt stigande import. Vi har vidare att inrikta oss på målmedvetna åtgärder för att spara energi, och det har understrukits i dag. Skulle sysselsättningen svika får vi inrikta våra stimulansinsatser mot bakgrund av dessa förhållanden. Det innebär stor försiktighet i fråga om de många gånger så populära åtgärderna att generellt stimulera konsumtion. Mycket talar för att denna får tillräcklig stimulans via de skattesänkningar och kommande lönehöjningar som utlöses innevarande år.

Jag har i den aktuella debatten sett mycket av lovprisande av fjolårets experiment med en tillfällig sänkning av momsen som konjunkturstimulans. Och jag har inte bara sett det, utan även hört det här i dag. Oppositionen har prissatt det ingreppet mycket högt. Ett inslag som emellertid är värt att observera och som statistiskt kan bestyrkas är att pristegringseffekten då momsen i september återgick till sitt gamla värde var precis dubbelt så stor som prissäkningseffekten då momsen sänktes på våren. Det är en sanning som vi kan avläsa ur konsumentprisindexets förändringar.

En momssänkning för också med sig vissa tidsbestämda kastningar i efterfrågan, som sett i ett längre perspektiv inte alldeles utan vidare är rekommendabla. Skickliga försäljare utnyttjade den omständigheten att momsen skulle höjas den 15 september med resultatet att vi fick en tillfällig, utomordenligt stark rush i försäljningen av privatbilar, färg-TV och liknande varor. Vi sålde över 30 000 personbilar i september månad i fjol. Det är ett absolut rekord för vår del.

Mindre nogräknade köpare greps kanhända av hamstringspsykosen och betalade onödigt mycket för att hinna göra affär före den 15 september. Det har för mig redovisats exempel härpå, och det är därför som jag vågar säga detta. Jag skulle inte vara så oerhört överraskad om det vore möjligt att köpa en färg-TV billigare 1975 med full moms än i september 1974 med reducerad moms.

Den generella konsumtionsstimulansen slår dessutom starkt på importen och ökar valutautflödet. Mot bakgrunden av att vi inom de närmaste åren kommer att delvis få leva på lån, dvs. på andra länders resurser och tillgångar, medan vi på nytt arbetar oss fram till balans med om-

Nr 16

Onsdagen den
5 februari 1975

---

*Allmänpolitisk
debatt*

världen får stimulanspolitiken hanteras med urskillnad och i första hand präglas av klart riktade stödåtgärder till grupper som är i behov därav. Undantaget från regeln är de direkta statskattesänkningar som genomförs för åren 1975 och 1976 och som har sin speciella funktion att fylla som element i avtalsförhandlingarna.

Den pågående debatten om konjunkturedgången hämtar sina argument inte från svensk ekonomi utan från farhågor om utvecklingen i omvärlden. Den bygger på ett antagande om handlingsförlamning och resignation hos statsledningarna i de ledande industriländerna. Det var en attityd som människorna accepterade för 40 år sedan men som jag har svårt att tro att de accepterar i dag.

Visst har oljekrisen radikalt förändrat kapitalströmmarnas gång, kreditgivning och ekonomiska maktförhållanden i världen, men ingen kan vara blind för att de oljeproducerande länderna, eftersatta och underutvecklade, har visat en lovande vilja att använda sina enorma kapitaltillgångar. Det är endast genom att använda pengarna som de kan få avkastning på dem. Även om således pengarna ligger i andra händer bör de ändå göra sin tjänst i den internationella ekonomin.

Inför den nya situationen har också nationerna visat vilja att försöka reda upp läget solidariskt genom internationellt samarbete på kreditgivningens område. Statsledningarna har under den sista månaden visat tecken på att de tvingas ta ansvar för att hjulen skall gå runt. De nio EG-ländernas finansministrar gav uttryck för detta vid en konferens den 7 januari. De slutsatser man där kom fram till var väl att inflationsbekämpandet inte kan föras med stagnation och ökad arbetslöshet som vapen. Det är självfallet grader i engagemangen i dessa politiska aktioner, men i stort sett vågar jag nog säga att det ligger till på detta sätt.

Vad jag här sagt ger enligt min mening slutsatsen att vår politik i dagsläget bör inskränka sig till de stimulansåtgärder som redovisas i finansplanen och som understryks av en kraftig underbalansering av budgeten – en underbalansering som utan speciella åtgärder sannolikt kommer att öka. Vi får självfallet, som jag tidigare understrukt, hålla hög beredskap för att möta den ovissa utvecklingen.

Jag vill säga några ord om alla de rekommendationer som strömmar över oss inriktade på att staten skall ut och låna utomlands. Det tycks hos en del ha blivit medlet till alla plågors förlösande. F. n. anmodar vi företagen att tillgodose sina finansieringsbehov via en kompletterande upplåning på internationell marknad. Är det fråga om investeringar utomlands gäller som regel att man också skall finansiera sig på utländsk kreditmarknad. Är det fråga om investeringar hemma, får man ta en delfinansiering utomlands. Vi har funnit detta nödvändigt med hänsyn till penningknappheten på vår egen räntebilliga kapitalmarknad – billig i förhållande till omvärlden.

Ett företag kan alltid göra en företagsekonomisk kalkyl över om en utlandsfinansiering lönar sig, om avkastningen på investeringen klarar räntor och amorteringar och lämnar ett finansiellt netto. Gör den inte

det, avstår man i regel från att låna. En företagsupplåning på utlandsmarknaden har därmed också sin givna kortsiktiga karaktär.

Det är svårare att göra om den kalkylen för den offentliga sektorn. Jag kan erkänna att det finns vissa undantag – låt mig säga statens kraftverksinvesteringar – men kapitalkostnader som via lånefinansiering belastar offentlig verksamhet av annat slag har ju ett klart inslag av permanens, som ofelbart ökar i takt med den fortsatta lånefinansieringen. Svårigheten att förränta och amortera ett utlandslån är mera påtaglig om kostnaderna för kapitaltjänsten skall tas ut av skattebetalarna och inte från vinsterna på själva investeringen.

Min reserverade inställning till statlig utlandsupplåning har sin förklaring i riskerna för att en sådan kan ha en benägenhet att bli bestående. Anpassar vi den egna hushållningen, framför allt i fråga om den privata konsumtionen, inte endast till vad vi själva orkar prestera utan också till ett tillskott utifrån – dvs. till vad andra nationer åstadkommer – föreställer jag mig att det blir en prövningens stund då vi ställs inför kravet att klara oss på egna resurser igen. Jag betraktar det således som äventyrligt när lärda män ogenerat ställer ut recept på statliga utlandslån om 5 miljarder kr. under 1975.

Vi finner i dag i Europa nationer som har hamnat i svåra ekonomiska krislägen på grund av ett för kraftigt utlandsberoende i finansieringen av sina kostnader. Vidare avläser vi i dag i omvärlden ekonomiska krislägen som ställer gamla, invanda begrepp om både sysselsättning och konjunkturpolitik på huvudet. Om man utgår ifrån den rimliga tanken att ingen regering, vara vem det vara må – det finns naturligtvis graderingar i engagemanget – i en demokrati med fria val är medveten anhängare av hög arbetslöshet och stark inflation, då ställs ju logiskt frågan: Varför förekommer detta trots allt?

Jag har inte funnit någon annan förklaring än att om man släpper loss en i förhållande till sina resurser för stor efterfrågan, då försvinner snabbt de reserver som varje industriell nation måste ha i det internationella varubyttet och i den ekonomiska integration som blir alltmer påtaglig nationerna emellan. Om man då camouflerar läget genom att förlita sig på lån utifrån och fortsätter med detta ogenerat år efter år helt enkelt därför att det kan framstå som minsta motståndets lag, då blir uppvaknandet bistert. Vi har i vår omvärld i dag länder som lånar för att klara räntekostnaderna för sina utlandslån. Vi finner nationer som har förlorat sin egen kreditvärdighet, som är hänvisade till att tigga en slant av förståndigare bröder. Inför det ultimativa kravet att anpassa folkhushållets utgifter till vad läget kräver, tvånget att återställa sitt internationella anseende som en rimligt sund ekonomisk nation, har man t. o. m. fått acceptera en helt oacceptabel arbetslöshet. Den gamla givna regeln som vi alla tycker är så klok – "Vi måste ju ändå under alla förhållanden ha råd att arbeta" – tycks ha sina begränsningar i nationer där ekonomin är överansträngd. Naturligtvis är situationen annorlunda i länder med totalitär regim, där löner, privatkonsumtion och efterfrågan

Nr 16

Onsdagen den
5 februari 1975

---

*Allmänpolitisk
debatt*

Onsdagen den
5 februari 1975

*Allmänpolitisk
debatt*

från olika håll bestämts politiskt i en från omvärlden helt isolerad ekonomi.

Vi har i vårt land hittills undgått de prövningar som andra nationer i dag har att se i ögonen. Underskottet i bytesbalansen och hotet mot valutareserven klarade vi med en hel del beska piller 1970. Många har klagat över dem, men de gjorde nog gott där de satt. Under åren 1970–1973 rustade vi upp våra resurser så att vi kunde möta en av ingen förutsedd oljekris utan att sviterna blev omedelbart allvarliga. Tvärtom är vi alla ense om att 1974 blev ett bra år, men vi har tårt på våra reserver.

Vi redovisar i finansplanen en bytesbalansbrist på närmare 3 miljarder 1974 och närmare 5 miljarder 1975. Enligt de allra senaste rapporter vi har fått in är detta förmodligen för låga tal. Vårt program för att möta påfrestningarna är angivet i finansplanen, och vad vi nu vet om balansbristen förstärker allvaret i våra ansträngningar. Vi har att handla efter de enkla budord som har redovisats tidigare i dag:

För det första en satsning på näringslivets uppbyggnad och utbyggnad för att via förbättrad konkurrenskraft dels öka exportinkomsterna, dels stärka hemmamarknadsindustrin och därmed begränsa importbehovet.

För det andra en bestämd och målmedveten hushållning med energin, eftersom den i dag kostar oss 8 miljarder mer, och en undersökning av alternativen till oljan, vilka nu ställs i förgrunden.

För det tredje försvar av vår kapitalbalans och vår valutareserv genom att hänvisa industrin till supplementär lånefinansiering på utlandsmarknaden. I sista hand kan man även låta staten, som ett tillfälligt övergångsarrangemang, ta utlandslån för försvaret av vår valutareserv.

Den mycket bestämda övergripande och definitiva målsättningen måste vara att snarast återställa balansen i vårt varu- och tjänsteutbyte med omvärlden. Endast på dessa premisser – det vågar jag säga, fru talman, – har vi chansen att i det långa loppet garantera den fulla sysselsättningen.

Fru talman! Detta var i mycket koncentrerad form den lilla snabba redovisning jag brukar ta mig friheten att lämna. Men efter att ha suttit här på förmiddagen och lyssnat på vad oppositionsledarna sagt, har jag kanske anledning att ett ögonblick kommentera även det under de sista fem minuterna som jag har kvar för mitt anförande.

Jag gjorde reflexionen, fru talman, när jag hörde herr Fälldin, att allt ju är relativt här i världen. Under återopande av hans eget inlägg kanske jag skulle kunna säga att visserligen har jag inte så hög utbildning som herr Fälldin, men jag tar mig friheten att kommentera bara en av de synpunkter han förde fram.

Han tog upp frågan om lättnaderna i kreditpolitiken. Det svåra i att få företagen att finansiera sig utomlands om krediterna är tillgängliga här hemma står väl klart för var och en. Släpper vi för snabbt och för lätt på den inhemska kreditpolitiken, vilket på klarspråk betyder att vi låter riksbankens sedeltryckeri göra mer pengar, går ju detta inte ihop med det försvar av valutareserven som jag så starkt har pläderat för,

och då får vi inte de enskilda industrierna att låna på utlandsmarknaden.

Herr Fälldin tog upp en annan fråga, som gällde småföretagens kapitalbehov, och jag förstår honom i långa stycken. Det är lättare att mota ut SKF, Volvo, Sandviken och LM för att ta lån utomlands för sina investeringar, det är svårare i fråga om småföretagarna ute i bygderna. Detta är naturligtvis någonting av ett problem, och vi funderar över det för närvarande i regeringen och i riksbanken. Det är för tidigt för mig i dag att stå och säga vilka lösningar man kan komma fram till. Men jag kan trösta herr Fälldin med att problemet inte är stoppat i någon skrivbordslåda. Det är så pass allvarligt att det finns anledning att verkligen försöka fundera över det och se vilka vägar man kan komma fram på.

Herr Bohman tog upp skatteutredningens förslag, och han gick ganska detaljerat in på frågan om skattepolitiken framöver. Han klagade över att skatteutredningen har blivit något av regeringens expedit. Den får inte tid att arbeta med det här lysande förslaget som herr Bohman begär, dvs. radikala skattesänkningar för alla utan att man reducerar resurserna för stat och kommun. Tidigare har ju jag utarbetat skatteförslagen efter egen förmåga. Det har ställt till stor förtret, bl. a. för herr Bohman. Nu gör utredningen dessa förslag – till stor förtret för herr Bohman. Det är svårt att göra herr Bohman till lags. Det är klart att man skulle kunna överväga att låta herr Bohman utarbeta ett förslag. Det går nu tyvärr inte i praktiken, eftersom riksdagen inte ett ögonblick skulle reflektera på ett sådant förslag.

Jag skall inskränka den skattepolitiska kommentaren till detta för egen del. Men när jag satt här och lyssnade och fick höra hur herr Fälldin såg på ett kommande skatteförslag och jämförde det med hur herr Helén såg på ett kommande skatteförslag, så fann jag att uppfattningarna var tveklöst starkt kontroversiella. Nu har herr Bohman i dag talat om för oss att för att rädda demokratin i vårt parlamentariska liv kommer han obesett och oreserverat att stödja varje förslag från de borgerliga bröderna i strävan efter ett maktskifte. Ja, det skall bli intressant att se hur herr Bohman bär sig åt i skattefrågan. Jag är rädd för att herr Bohman spräcker sig på uppgiften, även om han skulle ha en prima ballerinas förmåga att gå ned i spagat.

För min egen del skulle jag nog vilja undersöka möjligheterna att samla de stora löntagarintressena till en samstämmig uppfattning om hur skatten, eller rättare sagt reformeringen av skatteskalen, skall te sig för 1976. Det är ju ändå löntagarna som i sista hand skall betala det, även om företagen levererar in pengarna. Först därefter tror jag det är lämpligt och realistiskt att regeringen sätter sig ner och försöker utforma hur nästa lösning av skattepolitiken skall göras. Förslaget skall ju läggas på riksdagens bord, hoppas jag, inom en inte alltför avlägsen framtid, i varje fall under denna vårriksdag.

Får jag två minuter till, fru talman, så skall jag avstå sedan när det gäller repliken. Det är litet svårt att banta ner sig från en timme och

tre kvart till 30 minuter, som fru talmannen kan tänka sig!

I rollen som alla goda gåvors givare glömmet oppositionen gärna bort konsekvenserna på betalningssidan, och det är där jag vill ge en antydning om vad det kostar – jag talar om kostnaderna i form av arbetsgivaravgiften.

Skatteförslaget kostar lågt räknat 3,5 %. Det är inte bara ändringen av skatteskalen. Det är också en fördubbling av sparavdraget som har beställts, det är en beställd höjning av villaavdraget med hänsyn till höjningen av taxeringsvärdena som behöver balanseras, det är en räkning från skatteutskottet från i våras, avseende kompensation för den inkomstförlust för stat och kommun som uppkommer med hänsyn till att 500-kronorsavdragsrätten bibehålls.

Det hjälper inte att jag lovar att avstå från ett inlägg – fru talmannen är ganska obarmhärtig. Men jag kan inte sluta mitt i en mening i alla fall.

Vi har vidare 1974 års sjukförsäkringsavgift, redan beslutad förbättring av folkpensioneringen och rörlig pensionsålder som kostar någon procent. Man kommer fram till 5 % eller 7 000 miljoner. Utöver detta har riksdagen att förvänta ytterligare förslag som kostar arbetsgivaravgifter.

Och nu lovar jag att samla ihop mig till det allra sista!

Oppositionen kommer att säga ja till skattesänkningen, den kommer att säga ja till fördubblat sparavdrag, den kommer att säga ja till avdrag för villaägarna, den kommer att säga ja till rörlig pensionsålder, den kommer att säga ja till landstingsuppgrörelsen – och naturligtvis kommer den i långa stycken att säga nej till betalningen, kanske t. o. m. helt och fullt. Där, fru talman – och nu skall jag glädja fru talmannen med att sluta – har vi det stora problemet, som är ständigt lika aktuellt vid varje ekonomisk debatt här i kammaren.

Herr FÄLLDIN (c) kort genmäle:

Fru talman! Under debatten i dag har det återopats en artikel i Aftonbladet i måndags, som jag nu har läst. Enligt den artikeln skulle jag ha ställt mig positiv till elva reaktorer och varit emot de två nu föreslagna. När man ringde från Aftonbladet i söndags kväll gav jag självfallet uttryck för samma uppfattning som jag haft hela tiden och som jag har redovisat här i dag. Nu har jag också varit i kontakt med Aftonbladet, där man ursäktar sig med att artikeln var skriven av en tillfällig medarbetare under utbildning. Får jag då säga att när statssekreteraren i statsministerns eget kansli tar till icke verifierade påståenden i en tidning, när han debatterar här i kammaren, så kan det betyda endera av två saker: antingen har han en övertro på Aftonbladets devis, "om sanningen skall fram", eller också betyder det att argumentnöden var stor.

Nog om det.

Jag delar helt och hållet finansministerns uppfattning att ökade industriinvesteringar är en förutsättning för att vi skall kunna klara ol-

jeräkningen och på nytt få balans i utrikesaffärerna. Och liksom finansministern tror jag att det finns ganska många företag som i dag har möjligheter att genomföra ett rätt stort investeringsprogram. Men det är då genomgående stora och verkligt lönsamma företag. De mindre företagen har oftast inga särskilda investeringsfonder att ösa ur och inga egna miljöfonder. De har inte heller några praktiska möjligheter att gå utomlands och låna pengar, vilket finansministern medgav.

Men för sysselsättningen och för näringslivets allmänna utveckling har de företagen en avgörande betydelse. Och dessutom har de ofta betydelse som alternativ till importen, vilket finansministern tyckte var viktigt med tanke på balansen i utrikesaffärerna. Därför måste de redan vidtagna åtgärderna kompletteras med insatser som kan stimulera också de mindre företagen att investera.

Jag återkommer till att det första steget bör vara att mjuka upp kreditpolitiken, så att de mindre företagen kan tillgodose sitt lånebehov. Jag har tidigare sagt, och jag återkommer till det nu, att detta förutsätter i sin tur att staten i något större utsträckning löser sitt lånebehov på den utländska lånemarknaden och på det sättet frigör motsvarande utrymme här hemma.

Jag tyckte att finansministern inte så litet har ändrat sin inställning till utlandsupplåningen, jämfört med vad han har redovisat i finansplanen, när han säger att såväl staten som kommunerna, kreditinstituten och företagen bör komma i fråga som låntagare utomlands samt att formen och tidpunkten för genomförandet får bestämmas när behov och lånevillkor motiverar ett positivt ställningstagande.

Om staten tillgodoser en stor del av sitt behov utomlands, så måste väl motsvarande utrymme bli ledigt här hemma, och då blir det möjligt att fylla på i mellanhandsinstituten, som är uppbyggda för denna grupp av företag. Så ofta som riksbanken utfärdar rekommendationer till bankväsendet vore det väl heller inte ur vägen att också utfärda en rekommendation om att man i första hand skall tillgodose denna typ av företag. Jag hoppas att finansministern verkligen aktivt arbetar för att få fram den lösning som han ännu inte har hittat men som han sade sig arbeta på i samråd med riksbanken.

Men därutöver måste de omfattande avdragsmöjligheter som de större företagen kan utnyttja vid beskattningen kompletteras med motsvarande bidragsmöjligheter för de företag som inte kan utnyttja sådana avdrag. Detta är sålunda samma inställning som jag hade förra gången när man införde dessa stimulanser.

Från regeringens sida gör man i olika sammanhang ett stort nummer av den satsning på miljöförbättringar som sker via företagens arbetsmiljöfonder, och det är viktigt och bra. Men vad gör man för att ge en bättre arbetsmiljö åt dem som arbetar i de småföretag som inte har sådana fonder uppbyggda? Det är ju tvärtom så att man föreslår att man skall ta bort den möjlighet som hittills funnits att få bidrag till miljövårdsinvesteringar – det gäller då den yttre miljön. Det resultat som

utredningen om stöd till arbetsmiljöförbättringar i mindre företag avkastat är också synnerligen magert.

Min slutsats är att jag delar uppfattningen att vi måste investera oss ur den stigande oljeräkningens problem. Både i finansplanen och i sitt anförande här i dag anser jag dock att finansministern alltför ensidigt har sett till de stora företagen. Det är viktigt att ge de mindre motsvarande chanser.

Herr BOHMAN (m) kort genmäle:

Fru talman! Det svar finansministern gav herr Fågelsbo om inflationen var mer än lovligt nonchalant, inte minst mot bakgrunden av att hela svenska folket i dag upplever en inflation som man inte sett maken till sedan Koreakrisen i början av 1950-talet.

Vem har påstått att det finns någon "enkelt och radikal" lösning av inflationsproblemet? Men just därför att det här problemet är så svårt borde ju finansministern i sitt svar ha försökt att bena ut de olika faktorer som påverkar prisutvecklingen och redovisa vad vi skulle kunna åstadkomma här hemma genom en kraftfull inflationsdämpande politik. Men herr Sträng nöjde sig med att hänvisa till finansplanen. Och där finns ju inget recept mot inflationen. Den genomgående attityden är ju passiv. Vi skall hålla beredskap, vi skall vänta och se, trots att vi förra året hade en inflation på i verkligheten 14 % och trots att finansministern själv räknar med en nästan lika hög inflationstakt i år.

Samma passivitet går ju också igen då det gäller konjunkturpolitiken. Det är nog väldigt bra att vara optimist. Men den optimism som finansministern grundlägger sina bedömningar på den är, enligt min mening, verklighetsfrämmande.

Jag gör "modesta och balanserade" prognoser, säger finansministern. Man får inte addera olika negativa faktorer till varandra och sedan bygga kritiken på dem, sade finansministern. Men finansministern gör ju det samma, fastän tvärtom! Finansministern räknar upp alla prognoser och adderar dem. Sedan ger han dem alla en optimistisk tolkning och når då fram till sin överoptimism. Det gäller exporten, det gäller investeringarna, det gäller sparandeutvecklingen, det gäller konsumtionen och det gäller lageruppbyggnaden. Andra länders finansministrar, säger finansministern, måste sätta in kraftfulla stimulansåtgärder. Men själv är finansministern inte beredd att i god tid föreslå motsvarande insatser för Sveriges vidkommande.

Finansminister Gunnar Sträng vet säkert att OECD-bedömningarna i dag är mera pessimistiska än vad de var innan man vidtog vissa stimulansåtgärder i Tyskland och Förenta staterna kring årsskiftet. Jag håller definitivt med herr Fäldin då han i förmiddags förklarade att Sverige måste lita till sitt eget handlande och inte, som regeringen, utgå från att andra länder skall ändra sin politik på ett sätt som passar den svenska ekonomin.

Vad som har hänt är ju att konjunkturen från 1974 obestriddligen har

vänt. Och i det läge då konjunkturen vänt vill regeringen föra en mera restriktiv politik än vad man gjorde exempelvis våren 1974. Enligt den preliminära nationalbudgeten så har den offentliga sektorn en efterfrågestimulerande verkan som kommer att bli 7 miljarder kronor lägre 1975 än den var 1974. Kan det verkligen kallas för en sund politik? En säker prognos som man i det här sammanhanget skulle kunna göra är därför att det inte dröjer så länge förrän finansministern kommer att stå här i talarstolen och försöka förklara för kammaren varför det är nödvändigt att vidta stimulansåtgärder för ekonomin.

Vi moderater har den uppfattningen att man inte har rätt att nonchalera de tecken på en vikande konjunktur som nästan dagligen gör sig gällande. Om man passivt väntar på att orostecknen skall bli ännu mer påfallande, då kan det vara för sent att vända utvecklingen. Det visar erfarenheterna från 1971. Jag menar att vi helt enkelt är skyldiga svenska folket att redan nu fatta beslut om åtgärder för att dämpa genomslaget av den internationella konjunkturavmattningen. Det är därför som vi nu har föreslagit generella stimulansåtgärder. Antingen bör den direkta skatten sänkas eller också bör mervärdeskatten sänkas. Klara deklARATIONER om sådana åtgärder skulle säkerligen hjälpa avtalsförhandlingarna en bra bit på vägen.

Syftet är att stimulera efterfrågan, men när finansministern bedömde vad som hände 1974 lät det som om han var olycklig över att efterfrågan det året hade stimulerats och att stagnationen 1971-1972 var höjden av klokskap. Det lär han inte få många att hålla med om.

Naturligtvis hade det varit allra bäst om regeringen redan i höstas hade accepterat de tankegångar som ligger till grund för det antiinflationprogram som vi då skisserade. Det är inte för sent att göra något nu heller, men det hade varit bättre om det skett tidigare. Våra åtgärder syftade ju till att få ett grepp om den inhemska inflationen och därmed också möjligheter att hejda utifrån kommande prisstegringar. Man skulle med andra ord kunna bromsa inflationen.

Nu påstod finansministern för en stund sedan att vårt förslag skulle få direkt inflationsdrivande konsekvenser. Ja, mycket skall man höra innan öronen trillar av. Försök att hålla ned de nominella lönestegringarna för att på det sättet få ned prisstegringarna, försök att hejda internationella prisstegringar att komma in över våra gränser skulle alltså vara ägnade att stimulera och driva på inflationen! Det är ett helt orimligt resonemang.

Vad vi nu kan riskera i brist på kraftfulla åtgärder från regeringens sida är en avtalsrörelse som leder till så höga nominella lönestegringar att inflationen får ny fart och att det inte blir ett enda öre över i köpkraft för våra löntagare. Då blir i stället resultatet att kostnadsläget i det svenska näringslivet försämras i förhållande till omvärlden. Vi vet att den internationella prisstegringen avtar och att konkurrensen har skärpts. Tar vi ut väsentligt högre löner här hemma än vad man gör i omvärlden kan det leda till stagnation och arbetslöshet. Därmed kan Sverige tvingas göra raka motsatsen till vad vi har föreslagit, nämligen att skriva ner

kronan i stället för att skriva upp den. Det skulle få väldigt svåra följder för folkhushållet.

Jag är, fru talman – jag upprepar det än en gång – besviken på vår i vanliga fall myndige och många gånger imponerande – det skall jag gärna erkänna – finansminister för hans nästan obeskrivliga lättsinne då det gäller både prisstegringarna och konjunkturutvecklingen i landet.

Herr HELEN (fp) kort genmäle:

Fru talman! Om man skulle utgå ifrån att allt vad finansminister Sträng säger i den allmänpolitiska debatten är eviga sanningar, då skulle man bli verkligt dystert. Men det lärde vi oss 1974 att en del av dessa sanningar blev inte mer än tre till fyra veckor gamla. Vad som var socialt oacceptabelt den 1 februari det var socialt acceptabelt i mars.

Ännu litet värre är att finansminister Sträng också i dag kommer med felaktiga påståenden om oss andra. Han envisas med att säga att vi inom oppositionen inte betalar notan för reformerna. Jo, herr finansminister, statens verkliga inkomstbortfall för skatteomläggningen, det skall vi betala till sista öret. Men vi skall inte betala vad finansminister Sträng tar in bakom ryggen på oss med inflationens hjälp och utan att vilja erkänna det.

Finansministern pekar nu på valutaavtappningen som den helt dominerande svårigheten, och visst är det en stor svårighet. Men försök inte pränta in i svenska folkets medvetande att det skulle vara något osunt om vi klarar oss genom att tillfälligt låna tillbaka en del av oljepengarna. Det är åtskilligt billigare för svenska folket att betala ränta på de lånen än att låta maskiner stå oanvända och låta människor gå arbetslösa om vi får den konjunkturförsämring som vi riskerar att andra länder flyttar över till oss. Vi får inte låta vår ekonomi stanna upp längre fram bara för att våra oljeleverantörer inte orkar köpa upp för sina pengar. Det är inte fråga om att låna år för år. Men det finns en risk med denna långhalning. Det pratas och pratas om ett utlandslån, men ingenting sker. Då kan lånevillkoren bli sämre. Jag vill då fråga: Tänker herr Sträng skriva under lånet i så fall? Eller vem skall göra det, om det inte blir bästa lån?

Finansministern säger att gamla begrepp om arbetslösheten ställs på huvudet. Inte menar väl finansministern att vi skall dämpa våra ambitioner om full sysselsättning bara för att oljeländerna inte köper för sina pengar?

Inte heller kan jag hålla med herr Sträng när han utan att blygas hänvisar kommunerna att i stor skala gå före staten i fråga om utlandsupplåning. De har väl inga vinster att betala räntorna med. Nog är väl svenska staten – särskilt så länge herr Sträng sitter i regeringen – mera kreditvärdig? Det är väl ändå någonting att ta vara på.

Kritiken från dem som vågar opponera avfärdar finansministern med att det är endera en ansvarslös opposition eller katederbundna professorer som framför den. Men både fackföreningsrörelsen och Metallarbetaren

säger ju nu klart ut att det finns en uppenbar risk för att finansministern överskattat konsumenternas köpvilja, företagarnas investeringsbenägenhet och efterfrågan utifrån på våra produkter. Det behövs ytterligare garderingar för att vi skall vara säkra på att klara den fulla sysselsättningen.

De ytterligare garderingar som Metallarbetaren talar om och den höga beredskap som fackföreningsrörelsen kräver finns i folkpartiets och centerns gemensamma konjunkturpolitiska beredskapsplan. Vad är det för beredskap man har i kanslihuset och som finansministern talar om? Är det bara den statliga upphandlingen som skall tidigareläggas, är det bara fråga om AMS-åtgärder, eller är det verkligen en konjunkturpolitisk beredskap?

Till sist, herr Sträng, en fråga: Skulle det inte vara skönt att i kväll bekänna att momssänkningen var bra i stället för att hålla på och slingra sig så förtvivlat genom att tala om de små svagheter och fel som möjligen kan ha varit förenade med den? Om jag rullar ut röda mattan och säger till herr Sträng att vi i oppositionen ibland varit för tvärsäkra och haft fel – det kan jag hålla med om – kan då inte herr Sträng medge att han hade fel 1974 och att det var bra och klokt att sänka momsens?

Herr HERMANSSON (vpk) kort genmäle:

Fru talman! Ingen politiker vill ha massarbetslöshet. Varför blir det då massarbetslöshet? – Herr Sträng ställde själv den frågan.

Politiker och ekonomer är klokare nu än tidigare, heter det i en skrift av fyra nationalekonomer, vilkas recept herr Sträng inte tycker om.

Ja, vilka är nu sammanhangen? Det är rätt viktigt att veta det för att kunna bota vad som brister i samhällsekonomin.

Det är tre viktiga tendenser som gjort sig gällande under det senaste årtiondet i alla kapitalistiska ekonomier. Det är för det första en tendens till ökad arbetslöshet. För varje konjunkturcykel har arbetslösheten nått en ny toppnivå, och arbetslösheten har funnits kvar också under de s. k. högkonjunkturerna. Men tendensen är ökning.

För det andra finns det en stark tendens till stegrad takt i prishöjningarna, en ökad inflation.

För det tredje tenderar produktion och bruttonationalprodukt att öka i ett avsakande tempo.

Dessa tendenser slår igenom också i Sverige, och man kan som jag sade återfinna dem i praktiskt taget alla kapitalistiska ekonomier.

Men om detta är en riktig beskrivning – och jag tror att den kan verifieras – hur går då denna verklighet ihop med tanken att ekonomer och politiker har blivit klokare? Det finns två uppfattningar om orsakerna till arbetslöshet, inflation och avsakande produktionsökning.

Den ena uppfattningen är att dessa fenomen beror på tillfälliga störningar, att det är balansrubbnings- och avvikelser från någonting normalt – och att man så småningom skall komma tillbaka till ett som man tror normalt läge, där dessa svårigheter inte finns i samma grad. En del ekonomer talar t. o. m. om den ökade arbetslösheten som välfärds-

symtom. Jag tror detta är en orealistisk och oriktig uppfattning.

Den andra uppfattningen eller tolkningen av dessa tre tendenser är att de är en följd av växande motsättningar i själva det ekonomiska system som råder under kapitalismen. Jag tror att detta är den realistiska uppfattningen.

Jag är nog inte så duktig i att dribbla med fru talmannen som herr Sträng, så jag får fatta mig kort och begränsa mig till bara några frågor. Det är två stycken frågor på den ekonomiska politikens område som jag skulle vilja ta upp.

För det första: Jag delar finansministerns tveksamhet inför statliga utlandslån. Nu är det ju så, som finansministern själv har betygat och alla säger, att vi har stora valutaproblem som kan bli ännu intensivare under den närmaste tiden beroende på utrikeshandelns utveckling. Viss upplåning i utlandet förutsätts. Men samtidigt har vi det fenomenet att Sverige under fjolåret hade en kapitalexport på över 2 miljarder kr. Det var de pengar som gick till investeringar i företag och filialer utomlands. Jag vill fråga finansministern: Kan det vara riktigt att låta den stora kapitalexporten fortsätta med det läge som finansministern själv har tecknat, med de problem som finns för valutan och med finansministerns egen tveksamhet mot en statlig upplåning utomlands?

För det andra: Statliga och kommunala investeringar beräknas enligt nationalbudgeten minska under det närmaste året. Det gäller kommunernas investeringar, de statliga affärsverkens investeringar och andra statliga investeringar. Den andra frågan jag vill ställa till finansministern lyder: Är det en klok politik att låta statens och kommunernas investeringar minska på detta sätt? Finansministern kan svara att vi just nu har ett läge som präglas av en relativt god sysselsättning. Men vi vet att troligen kommer sämre tider, och det kan väl inte vara någon god förberedelse för dem att låta statens och kommunernas investeringar gå ned på det här sättet.

Sedan några få ord om skatterna. Jag vill upprepa två frågor som jag ställde till finansministern redan i förmiddags. Han var inne och lyssnade, och jag kan därför uttrycka mig mycket kortfattat.

Den första frågan gällde finansministerns uppfattning om innebörden av de skatteomläggningar som görs 1975 och 1976 och om de borgerligas ståndpunkt. När de borgerliga partierna inte vill vara med om att höja arbetsgivaravgiften eller att helt finansiera denna skatteomläggning med någon annan metod, handlar det då inte egentligen om att de borgerliga partierna vill ge företagen stora favörer? De vill att företagen skall slippa undan vissa lönekostnader, men de vill inte att företagen skall få betala någonting för detta. Om man accepterar denna metod för skatteomläggning, måste man rimligen ta bägge leden och inte bara det ena.

Den andra frågan gällde problemet med en sammanslagning av de tre skatteutredningarna, som jag tidigare ett par gånger har tagit upp med finansministern och där det vore intressant att få veta hans uppfattning efter det att den tanken nu har fått stöd också av ett antal socialdemokratiska s. k. tungviktare här i kammaren.

Herr FÄGELSBO (c):

Fru talman! För att jag har fått min interpellation besvarad ber jag att få tacka herr finansministern, men jag tycker nog att herr Sträng var litet färdig i det direkta svaret till mig. Den debattordning som tillämpas vid interpellationssvar i samband med en allmänpolitisk debatt gör att jag delvis har blivit överspelad, när jag nu här litet närmare skall utveckla mina synpunkter.

Under september månad förra året hade jag tillfälle att göra en studieresa till Kina. Vi fick därvid svar på våra frågor om inkomster, sparande och räntor. Vi frågade då också vilken inflation man hade där. Vi fick svaret att ordföranden Mao hade bestämt att penningvärdet skulle vara fast. Det lät ju enkelt, men vi vet också att man där har ett helt annat samhällssystem än det vi har i vårt land. Vi har alltså inte kinesernas samhällsskick och vi vill heller inte ha det.

Eftersom finansministern hänvisar mig till studier av finansplanen, borde jag väl där kunna få svar på min fråga. Jag har faktiskt letat i den men inte funnit något svar på den fråga som jag har tagit upp i interpellationen. Några nya grepp för att bekämpa inflationen kan jag inte finna. En viss inflation eller penningvärdeförsämring har väl förekommit under hela detta århundrade men naturligtvis i ringa omfattning – åtminstone fram till slutskedet av första världskriget, då vi under några år hade toppnoteringar. Därefter blev förloppet lugnare, och under åren 1942–1946 var penningvärdet praktiskt taget konstant. Men i samband med Koreakriget för omkring 25 år sedan blev det några ordentliga varv kring inflationsspiralen, som dåvarande finansministern kallade för engångsinflation. Från 1952 till slutet av 1960-talet var inflationen mellan 3 och 4 %, och jag minns att vår nuvarande finansminister vid några tillfällen sade att det var någonting som vi borde kunna leva med. Och detta accepterades väl också i stort sett, även om det förekom vissa protester. När så inflationstakten fördubblades blev oron större på en del håll. Men när inflationen har blivit tre gånger så stor som under de som man nu tycker lugna åren under 1950- och 1960-talen är det väl inte underligt att man frågar sig om det inte finns några åtgärder att vidta för att bromsa denna feber i ekonomin. Att inflationen är ännu högre i andra länder tycker jag är en klen tröst.

Det har sagts att anledningen till den stegrade inflationstakten är oljeprishöjningen. Och den förklaringen har vi väl i stort sett godtagit. Men i måndagens TV 2-Rapport angavs i en intervju att oljeprishöjningen inte skulle påverka inflationen med mer än 2 %. Det skulle vara intressant att veta om finansministern delar den uppfattningen.

Vilka är det som förlorar mest på inflation? Det är i första hand alla löneanställda och alla som sparar i bank, dvs. i allmänhet småsparare. Vi vet att lönchöjningsanspråken ligger på omkring 20 %. Det har sagts att man måste ha en sådan höjning för att det över huvud taget skall bli någon reallönesförbättring. Och vad det med nuvarande inflation och räntesatser betyder för banksparare kan var och en räkna ut.

Nr 16

Onsdagen den
5 februari 1975

*Allmänpolitisk
debatt*

Det sägs ofta att fastighetsägare tjänar på inflationen. Min uppfattning är att inflationen har en förödande inverkan även för dessa, trots att det kortsiktigt inte ser så ut. När det sker ägarförändringar skall alla inflationsvärden förräntas. Det kan bli – för att inte säga att det redan är det – ett problem också inom jordbruket, även om det finns många som tror att inflationsutvecklingen för den näringen inte är något problem.

Liksom nya virus dyker upp från ett år till ett annat – asiaten, Hongkong och Nya Zeeland – så har vi nu fått ett nytt virus i ekonomin, nämligen det som kallas stagflation. Om inflationen förr grasserade i högkonjunkturer, så grasserar stagflationen med inflationens negativa egenskaper i konjunkturnedgångar med ty åtföljande arbetslöshet.

”Jag hatar inflationen”, skrev en nationalekonom som står socialdemokratin mycket nära, i en artikel för något år sedan. Han argumenterade varför, och jag minns att jag delade hans uppfattning. Jag menar naturligtvis inte att åtgärder skall vidtagas på sådant sätt att det uppstår obalans på andra områden i vårt samhälle.

Finansministern säger i svaret att inflationen ”är en internationell förekomst i alla ekonomier med fri marknadsekonomi, internationellt varubyte och beroende av förändringar i efterfrågan med åtföljande konsekvenser på prisbildningen”. Men vi hade allt detta även under 1960-talet med dess mera lugna inflationstakt. Det går väl inte bara att åberopa detta som orsak till den kraftiga inflationsutvecklingen.

När jag hörde att jag av finansministern skulle få svar på min interpellation vid behandlingen av den ekonomiska sektorn under den allmänpolitiska debatten hoppades jag att finansministern något mer utförligt än vad som blivit fallet skulle utveckla sin syn på den fråga jag framställt. Jag uppfattade det också så att finansministern inledningsvis sade att han närmare skulle återkomma till detta, men jag kunde inte finna att han sedan utvecklade sin syn på det jag frågat om. Jag skulle därför konkret vilja fråga finansministern: Vilka åtgärder anser finansministern bör vidtas för att vi skall komma till rätta med inflationsproblemet? Vilka åtgärder bestämmer vi i det fallet själva över? Eller anser finansministern att det här problemet är olösligt?

Herr finansministern STRÄNG:

Fru talman! Jag skall börja med att säga några ord till herr Fågelsbo. Naturligtvis är det helt omöjligt att tillfredsställa honom med någon längre redovisning när han ställer interpellationen på det sättet: Vad är receptet mot inflationen? Och framför allt med kammarens nya debattregler är det helt omöjligt, om jag skall hinna säga någonting av vad jag själv önskar och få tid att bemöta även andra talare.

När jag hänvisade herr Fågelsbo till finansplanen och vad jag eventuellt hade att säga i mitt inlägg berodde det inte i något avseende på att jag nonchalerar herr Fågelsbo och allvaret i hans interpellation.

Finansplanen börjar med en omfattande internationell redovisning av

utvecklingen runt om i vår värld, prismässigt, inflationsmässigt och i ekonomiskt avseende. I finansplanen redovisas också att vi nu är uppe i en utrikeshandel, som balanserar på 70 miljarder kr. årligen på både export- och importsidan i en bruttonationalprodukt på så där 240 miljarder. Då är herr Fågelsbo tillräckligt intelligent för att förstå att vad som händer ute i världen slår igenom även i vår ekonomi. Jag behöver inte understryka vad som har hänt på oljesidan.

Det går inte för vårt land att isolerat frigöra sig från inflationsutvecklingen, så länge vi är så eminent beroende av den omvärld där vi har vår stora handel, där vi växlar våra valutor och där vi är inne i ett ekonomiskt system. Också rent internt har vi naturligtvis genererat ett visst inslag av inflation. Det är den starka prisstegringen på svenska exportvaror, där vi inte har velat dela upp den inhemska marknaden i förhållande till exportmarknaden med bundna kvoter och genom regeringsbeslut fixerade priser.

Allt detta vet herr Fågelsbo lika väl som jag. Även om han i någon mån blev fascinerad av att resa till Kina och höra att Mao bestämt att man där inte skall ha någon inflation, tillät jag mig att i mitt anförande göra den reservationen att det är litet annorlunda i en nation med totalitär ekonomi, där man har fråntagit människorna rätten att bestämma över sina egna lönevillkor i facklig mening och där man isolerar sig från den omvärld där vi ingår såsom en del. Dessa frågor kan man inte diskutera på samma dag.

Jag kan inte ge herr Fågelsbo något annat besked. Det finns inget recept på hur en nation skall kunna befria sig från inflationen, om det är tendensen ute i världen. Och det råder ingen tvekan om att så varit förhållandet under den senaste tiden.

Om jag sedan skulle mycket snabbt försöka bemöta de andras inlägg vill jag till herr Fälldin säga, när han talar om att mjuka upp kreditpolitiken, att det är en fråga om vilka risker man skall ta med valutareserven. Regeringen och riksbanksledningen gör en bedömning, och vi har varit eniga hittills.

Vi har sagt i finansplanen och jag har förklarat här i dag att också staten kan få underkasta sig att gå ut och låna pengar. Vissa arrangemang har gjorts i den vägen, men av motiv som jag framförde i mitt första inlägg går vi inte ut med mindre än att det finns absoluta skäl att göra det.

Herr Fälldin tog upp tanken att ge småföretagen bidrag om de inte kan utnyttja avdragen. Det har vi resonerat om många gånger tidigare. Varje företag som arbetar i aktiebolagsform har möjlighet att göra avsättningar till investeringsfonder. Om de inte vill göra det, brukar de i regel utnyttja de skattemässiga avskrivningarna och lagervärderingarna samt förnya sin produktionsapparat i mycket snabb takt.

Den svenska småföretagsamheten är en väl utrustad småföretagsamhet. Våra generösa skattelagar har möjliggjort detta. Att därtill lägga ytterligare bidrag har jag inte funnit något direkt skäl för. Möjligheten att

göra de avsättningar som herr Fälldin talade om föreligger självfallet i dag för de små som för de stora företagen.

Herr Bohman var mer indignerad än herr Fågelsbo över att jag hade svarat herr Fågelsbo så kort. Herr Fågelsbo är en klok och talför man. Jag är övertygad om att han klarar sitt försvar själv. Jag är inte säker på att han är tacksam över att herr Bohman lade sig i debatten mellan honom och mig.

Herr Bohman fortsatte av bara farten och angav prisstegringen under fjolåret till 14 %. Den är nu enligt våra senaste bedömningar 11,6 %, och det är mycket högt. Men rätt skall vara rätt, och därför bör man ju tala om den siffra som är auktoritativ.

Det dröjer inte länge, sade herr Bohman, förrän finansministern står här i talarstolen och lika ogenerat talar om nödvändigheten av en stimulans. Herr Bohman gick t. o. m. så långt att han tillade att det måhända även blir fråga om att depreciera i stället för att appreciera i en eventuell ny situation. De som lyssnade på mig var väl helt medvetna om att jag sade att den beredskap vi håller måste möta en framtida situation hur denna än blir, alltså även om det skulle bli fråga om en stimulans. Jag kan försäkra herr Bohman att det blir, om jag skall stå för förslagen, inte en stimulans som herr Bohman kommer att gilla. Det blir ingen skattesänkning för de högst betalda inkomsttagarna i det här landet, utan det blir stimulans av en annan karaktär, en stimulans som riktas in där den bäst behövs. På den punkten kommer vi naturligtvis också i fortsättningen att vara osams.

Till herr Helén skulle jag vilja säga att jag är tacksam för hans frejdiga och frimodiga deklaration: Statens verkliga inkomstbortfall skall vi betala! Jag har registrerat detta och lagt det på minnet. Det kommer att bli rätt mycket, det försäkrar jag herr Helén. Talet om att man får så mycket över på inflationseffekter är ett tal med betydande överdrifter, och det är dåligt undersökt. Vi har gjort oss besväret i finansdepartementet att se vad de här s. k. inflationsvinsterna kan innebära och kommit fram till att det är ungefär plus minus noll. Så om herr Helén står för sin frimodiga förklaring får han gå ganska långt i fråga om betalningen av de arbetsgivaravgifter eller socialavgifter lagda på arbetsgivarna som det här blir fråga om. Men självfallet har jag med glädje och tacksamhet inregistrerat herr Heléns mycket bestämda och frejdiga deklaration.

Lånevillkoren kan bli sämre, har det sagts, om man väntar med den statliga upplåningen. Det kan ju tänkas. Det kan också tänkas att villkoren blir bättre. Vad man avläser just nu under de senaste veckorna är en försiktig nedjustering av kostnaderna för upplåningen ute på världsmarknaden. Jag säger det bara litet en passant.

Momssänkningen var ju bra för folkhushållet, har det sagts, och man har frågat: Varför kan inte Sträng erkänna det? Jag försökte i korta drag beskriva de erfarenheter vi har fått av momssänkningen, och alla här i kammaren vet hur jag ser på momssänkningen över huvud taget. Jag gillar den inte, helt enkelt därför att den verkar på rik och fattig, på

behövande och icke behövande. Jag anser att det bör vara en skillnad därvidlag när man använder stimulanser. Jag tycker att det vore riktigare.

När vi gick med på momssänkningen var det därför att herrarnas bud på 5 % sänktes till 3 och därför att sänkningen gjordes tidsbestämd från den 15 april till den 15 september. På det sättet fick man ju under en försöksperiod ett prov på i vad mån det här vapnet verkade.

Det blev inte någon sämre efterfrågan efter den 15 september. Vi hade en julhandel som var mera intensiv än tidigare trots att momsens återgick till sitt gamla format. Kvällstidningarna i dag talar om att det såldes nära 22 000 privatbilar i januari i år – utan momssänkning. Det är en absolut rekordsiffra för bilhandeln, och bilhandlarna är självfallet som tidningarna säger mycket glada.

Överdriv följaktligen inte detta med momssänkningen, herr Helén. Felet med den är att den slår generellt. Anledningen till att vi gick med på den och att jag satte mitt namn under uppgörelsen var helt enkelt att det hade varit en sämre lösning att lotta här i kammaren mellan de förslag som fanns innan vi resonerade ihop oss i Hagaöverenskommelsen.

Herr FÄLLDIN (c) kort genmäle:

Fru talman! Vi skall väl inte gräla i onödan om utlandsupplåningen och de små företagens möjligheter på lånemarknaden eftersom finansministern sade att han umgås med problemet. Men om grundinställningen är att investera för att vi så snart som möjligt skall få en bättre balans i utrikesaffärerna, och om finansministern delar min uppfattning att det är viktigt att också den här gruppen av företag kan investera och att de har svårast att över huvud taget komma åt upplånade pengar, om situationen är sådan att finansministern har uppmanat de stora företagen och kommunerna att gå ut och låna, vilket ju står i finansplanen, hur kan det då plötsligt bli ett problem ur valutareservsynpunkt därest staten genom lån på utlandsmarknaden frigör en del t. ex. AP-fondsmedel, som skulle kunna tillskjutas mellanhandsinstitutet för att de skulle kunna tillgodose den efterfrågan som finns ifrån den här typen av företag? Med så mycket av rekommendationer och ibland också av underhandsöverenskommelser som förekommer mellan riksbanken och affärsbankerna bör det vara möjligt att göra en rekommendation så att pengarna framför allt står till förfogande för denna grupp inom näringslivet. Annars vill det till att hitta någon annan metod som är effektivare för att tillgodose gruppens rättmätiga intressen av att få lånemedel.

Å andra sidan är det fullt klart, och det har dokumenterats i kväll igen, att så fort det blir fråga om behov av investeringar och att stimulera dessa är regeringen och finansministern i huvudsak inriktade på de företag som har stor lönsamhet. Det är också grundinställningen när det gäller uttag av avgifter genom löneskatt. Om vi är beredda att minska statsinkomsterna genom i särskild ordning tillkomna avdrag mot vinst för den här gruppen av företag inom näringslivet, varför skulle vi då inte

vara beredda att i någon mån minska statsinkomsterna också genom åtgärder för den grupp av företag som bevisligen är i störst behov av det och låta dem göra investeringar för att förbättra sitt konkurrensläge? Varför skall dessa företag undanhållas det statliga tillmötesgåendet? Det är den inställningen jag inte förstår.

Herr BOHMAN (m) kort genmäle:

Fru talman! Jag har tre ting att säga på mina tre minuter.

1. Finansministern lät påskina att inflationen var helt beroende av prisutvecklingen utomlands. Om man läser nationalbudgeten finner man att hälften av 1974 års prisstegringar berodde på förhållanden i utlandet, andra hälften på våra egna åtgärder. För det år som vi nu är inne i räknar nationalbudgeten med att mellan en femtedel och en sjättedel av prisstegringarna skall uppkomma utifrån och resten bero på oss själva. Siffran är kanske för låg, men det är den enda officiella prognos som finns om detta.

2. Prisstegringarna enligt nettoprisindex – för det var det jag talade om, herr Sträng – var över 14 % förra året.

3. I går kväll ringde en kvinna till vårt partikansli. Hon sade att hon först hade sökt finansminister Gunnar Sträng men inte fått tag på honom, och det förstår jag. Sedan sökte hon mig, och jag skulle gärna vilja framföra vad hon sade.

Hon var hustru till en fiskare på Västkusten. Hennes man tjänade 52 000 kr. genom båten, och det är kanske en rätt god förtjänst för en fiskare. Men av de här 52 000 kronorna gick omkring 30 000 kr. bort i skatter och avgifter. Han fick alltså behålla 22 000 kr. Hade han varit löntagare hade det räckt med en inkomst på 32 000 kr. för att få lika mycket eller lika litet kvar. Att den här fiskaren med sina 52 000 kr. var så illa ställd berodde alltså på att han var egen företagare, och han belastades förutom med de vanliga marginalskatterna med olika arbetsgivaravgifter, som beräknades på hans eget uttag. Hustrun sade att båten som han har är liten och omodern och att han behöver köpa en ny. Men hur skall man kunna få råd med investering i ny båt, och hur skall man våga en satsning när man hela tiden riskerar ytterligare höjningar av skatter och avgifter?

Det kanske var tur för kvinnan och hennes familj att hon inte kom fram till finansminister Gunnar Sträng, för då hade väl finansministern, som den rakryggade karl han brukar vara, känt sig tvungen att upplysa henne om att det kanske var besvärligt nu men att det skulle bli ännu besvärligare senare, eftersom finansministern räknar med att arbetsgivaravgiften den 1 januari 1976 skall höjas med 5–6 procentenheter.

Det här är en bild av skatteverkligheten i Sverige för småföretagare.

Herr HELÉN (fp) kort genmäle:

Fru talman! Jag hoppas att herr Bohman begagnade tillfället att tala om för fiskarhustrun att hennes man slipper betala egenavgift för de

första 10 000 kronorna fr. o. m. det här året – tack vare folkpartiet, inte tack vare herr Bohman.

Sedan, fru talman, fick vi faktiskt ett mycket klart besked av finansministern. Hade finansministern fått råda, hade han varit starkast i den socialdemokratiska riksdagsgruppen i mars 1974 hade vi inte haft någon momssänkning. Det är klara verba. Så talar den som är säker på sig själv i alla väder. Men är det politiskt klokt?

Finansministern vet nu att han inte heller i år har någon majoritet. Det kan då vara klokt att inte vara för storordig i början av riksdagen.

Vi skall finansiera statens verkliga inkomstbortfall, men de trolleriräkningar som herr Sträng har låtit utföra i finansdepartementet skall vi naturligtvis titta mycket noga på. En enig expertis, även bland människor som jobbat hela sitt liv i kanslihus och skatteutredningar, säger att med skatteutredningens majoritetsförslag är det 2,3 miljarder kr. som i frånvaro av ett inflationsskydd i själva skattesystemet icke blir något inkomstbortfall för staten. Detsamma är fallet med 545 milj. kr. för kommunerna. Men det är möjligt att herr Sträng nu har nya beräkningar. Vi skall gärna se på dem. Vi är inte så tvärsäkra på att vi själva har rätt, men vi håller oss till vad kunniga experter faktiskt hittills har räknat ut.

När det till sist gäller utlandslånen håller jag med herr Fälldin om att vi inte skall tala mycket mer om den saken. Den blir inte bättre av det, utan nu måste något hända. Det är risk för att ett sådan lån, om det tas för sent, blir sämre än det behöver bli. Och jag upprepar mina frågor: Vem skall skriva på? Skall herr Sträng göra upp direkt med schahen, stat mot stat eller mun mot mun? Eller är det riksbanken som skall ha en rullande kredit? Eller är det gamla hederliga riksgäldskontoret med sex riksdagsmän – varav jag råkar vara en – och två ämbetsmän som skall skriva under? Jag är inte säker på att alla vill göra det om vi inte är förvissade om att det är bästa lån.

Herr HERMANSSON (vpk) kort genmäle:

Fru talman! Med fru talmannens benägna tillstånd ber jag att få överlämna mina tre replikminuter till finansministern för att ge honom tillfälle att svara på de fyra frågor jag ställde i mitt tidigare inlägg.

Herr finansministern STRÄNG:

Fru talman! Inför denna översvallande vänlighet skall jag självfallet börja med herr Hermansson.

Herr Hermansson tog bl. a. upp en fråga som kanske inte exklusivt berörde mig: Hur går det med finansieringen av det skatteförslag som vi måste bli eniga om? Jag kan hålla med herr Hermansson om att det är det svåra och i dag olösta problemet. Centerpartiet kommer – om det vidhåller sin inställning av i dag – att säga att den kompensation som staten kommer att behöva med anledning av den föreslagna kommande skattesänkningen skall tas in via en bolagsbeskattning och via

Nr 16

Onsdagen den
5 februari 1975

Allmänpolitisk
debatt

en energibesättning. Nu rör det sig om så mycket pengar att detta inte på långa vägar kommer att räcka till. En bolagsbesättning ger över huvud taget ingenting, om man inte samtidigt skärper avskrivnings- och lagervärderingsregler. Jag är rätt övertygad om att herr Fälldin inte vill göra det. I varje fall har han åtskilliga medlemmar av sin riksdagsgrupp som kommer att sätta sig på hasorna om han föreslår det. Följaktligen är detta inte särdeles mycket att komma med.

Också energibesättningen har sina mycket bestämda gränser. Vad det gäller är att beskatta en råvara. Jag kommer därmed in på herr Hermanssons frågeställning om man kan växla över skattetungan på produktionen, som det heter, eller på råvarorna. Energin är en sådan råvara. Vi skall alltså bl. a. göra brännoljan, diesololjan, bensinen och den elektriska strömmen dyrare. Det är rätt ömtåliga åtgärder, eftersom det slår på hyreskostnader och på trafikostnader. Och när vi i dag är i den situationen att vi måste lägga på avgifter för att klara en tillfredsställande beredskap, skulle jag inte bli överraskad om en energibesättning uppe på dessa varor är något som t. o. m. herr Hermansson, trots sin intensiva agitation för detta, kommer att hesitera för.

Energiskatten skall ju dessutom betala den forskning på energiområdet som vi alla är överens om. Den skall vidare betala utgifterna för statsbidragen till isoleringsarbeten i det svenska bostadsbeståndet, och det kommer att kosta mycket pengar. Efterfrågan på dessa bidrag är mycket intensiv. Ha därför inte för stora förväntningar på vad en bolagsskatt och en energiskatt kan ge när det gäller att lösa in växlar på mellan 7 och 8 miljarder – ty det är ungefär vad det rör sig om.

Jag skulle vilja föra diskussionen med herr Hermansson vidare genom att säga: Det kan låta behändigt att man skall lyfta över dessa kostnader på produktionen och på råvarorna. Jag har också sagt: Låt oss gärna utreda detta! Herr Wärnberg sitter i sin kommitté och funderar på dessa frågor. Men varje gång man tar upp frågan om att beskatta en råvara på ett sådant sätt att det ger någonting möter man en rad besvärande problem. Skall vi beskatta cellulosan och det sågade virket? Ja, det är en fråga om svensk industri skall konkurrera på världsmarknaden med speciellt beskattade råvaror när andra nationers exportörer inte har en motsvarande beskattning. En internationell överenskommelse om beskattning tror jag inte är tänkbar.

I stället för energin, som jag nämnt, kan jag peka på malm, på stål och järn i halvförädlad form, på spannmål eller på någon annan råvara. Ta t. ex. den bomull som går in i vår textilindustri! Skall vi lägga en skatt på den och ta priskonsekvenserna på våra kläder? Skall vi ha fri import och få in kläder utifrån som inte dras med denna beskattning?

Jag skall inte fortsätta längre, fru talman, med denna uppräkningslista. Jag har bara velat säga att möjligheterna visst skall inventeras och undersökas men att man inte skall tro att det är någon lysande lösning, varigenom vi kan undvika det obehag som i dag råder när skatterna börjar bli höga.

Allra sist vill jag ta upp herr Hermanssons fråga om kapitalbalansen.

Vi hade första halvåret 1974 ett underskott men andra halvåret ett kraftigt överskott, delvis betingat av de skärpta kreditrestriktionerna. Slutresultatet för 1974 var för Sverige ett plus i kapitalbalansen på 1 000 miljoner.

Nu går det inte till så i praktiken att man kan säga nej till all utförsel av valuta, det må vara löpande betalningar eller investeringar, och ja till all införsel av valuta, det må vara löpande betalningar eller investeringar. Det är ju en tvåvägstrafik i en nation som är involverad i en handel med omvärlden. Men jag tycker att det är ganska intressant att konstatera att vi under fjolåret ändå hade ett klart överskott i denna kapitalbalans.

Herr Helén sade: Tänk om nu finansministern hade varit den starke; då hade vi inte fått den här momssänkningen. Men här är inget behov av att diskutera styrkan i olika graderingar – något slags muskeluppvisning eller vad det kan vara fråga om – utan det är helt enkelt mandatfördelningen i den här kammaren som avgör vad man kan komma fram till. Vi bedömde det så i samförstånd inom regeringen att den magra förlikningen var bättre än den feta processen, och följaktligen hade vi inget intresse, när förslaget låg som det låg, av att äventyra det hela med en lottning. Det hade inte varit, om jag så säger, klokt statsmannaskap.

Herr Bohman skulle jag nog vilja upplysa om att man alltid får ut mera av en diskussion, om man lyssnar på vad den andre säger. Ibland kan det vara litet svårt, om man är laddad av sina egna ambitioner och intryck, men de flesta som litet mera neutralt åhörde vår debatt kunde inte undgå att märka att jag i det sista inlägget sade, att dels har vi haft en inflation utifrån, dels har vi själva genererat en inflation. Då vi inte vill dela upp marknader: i exportmarknad och hemmamarknad när det gäller viktiga varor som papper, sågud vara, malm, järn och stål och ha skilda prislägen, då får vi ta det internationella prisläget, dvs. den internationella inflationen, i vår egen produktion, distribution och handel. Det skrev jag under på.

Herr Bohman tog upp brevet från fiskarhustrun. Jag får en mängd sådana brev och telefonsamtal varje dag från människor som är förtvivlade över att skatterna är höga. Om någon skall vara vittnesgill på den punkten så är det finansministern. Och den här speciella fiskarhustrun har skrivit till mig; jag känner igen argumentationen ord för ord. Det är tydligen en mycket energisk kvinna, eftersom hon även har gått till herr Bohman. Brevet ligger på mitt bord, och hon kommer att få ett svar, så utförligt som jag kan skriva det. Om hon sedan blir nöjd eller inte vågar jag inte ha någon definitiv uppfattning om.

Med detta, fru talman, har jag faktiskt sagt vad jag behöver säga utan att bli varnad med fru talmannens klubba.

Herr statsministern PALME:

Fru talman! Jag skall bara ta upp en detalj från inledningen av debatten, då herr Fälldin med mitt namns nämnande angrep en icke närvarande

ledamot av kammaren för att han hade citerat Aftonbladet, som hade påstått att herr Fälldin nu var beredd att acceptera elva reaktorer.

Jag läste den artikeln, och jag trodde också att den var riktig – desto mera som den var stort uppslagen och det inte kom någon dementi, desto mera som detta var den ståndpunkt som herr Fälldin och centerpartiet intog till någon gång fram i november i fjol, desto mera som herr Fälldins uttalanden efter Sundsvallsmötet kunde tydas därhän.

Nu har herr Fälldin något oberättigat riktat ett angrepp mot att en ledamot av kammaren har trott på en sådan tidningsuppgift. Skälen härtill är förståeliga – men då är min enkla fråga: Kunde inte herr Fälldin, för undvikande av missförstånd, nu tala om hur många reaktorer han egentligen är beredd att acceptera?

Herr FÄLLDIN (c) kort genmäle:

Fru talman! Det finns faktiskt dagar när jag inte läser Aftonbladet, och jag sover gott på kvällen då också. När jag fick se den här artikeln, tog jag kontakt med Aftonbladet, som beklagade och försäkrade att man skulle ta in en rättelse nästa dag.

Jag har nämnt statsministerns kanslichef. Det är statssekreteraren i statsministerns kansli som har använt ett icke bestyrkt påstående som lagt i min mun att jag på söndagskvällen skulle ha bejakat elva kärnreaktorer och sagt nej till de två. Jag tror att det vore klokt om vi i den politiska debatten ginge in för att inte återropa annat än TT-material eller kontrollerade eller godkända intervjuer. Eljest kommer den här typen av missförstånd att ständigt uppstå.

Får jag sedan säga till statsministern att vi skall återkomma, som jag sade tidigare i dag, till energifrågan i anslutning till behandlingen av denna fråga i mars. Om jag under hela denna dag inte har kunnat klara ut för statsministern var jag står, tror jag inte att jag kan göra det på de sekunder som är kvar av min repliktid.

Herr statsministern PALME:

Fru talman! Jag har full förståelse för att herr Fälldin inte varje afton läser Aftonbladet. Men någon bland hans stora medarbetarstab torde förmodligen göra det. Någon hade väl läst artikeln, och någon hade kanske i så fall trott att uttalandet var riktigt, eftersom han inte larmade vare sig tidningen eller herr Fälldin. Detta må nu vara som det är – det kan vi bortse från.

Men sedan ställde jag en enkel fråga om hur många reaktorer herr Fälldin är beredd att acceptera. Då svarade han att på den korta tid som han hade till sitt förfogande kunde han inte klara ut detta – samtidigt som han meningen innan hade talat om att han ännu inte för sig själv hade klarat ut hur många reaktorer han var beredd att acceptera. För att konstatera detta kan väl inte tidsbegränsningen vara något allvarligt hinder.

Herr FÄLLDIN (c) kort genmäle:

Fru talman! Jag hoppas verkligen att statsministern inte vill göra gällande, när jag påstår att Aftonbladet har felrefererat mig, att detta skulle vara något som jag har hittat på i dag därför att referatet har återopats här i kammardebatten. Statsministern skakar på huvudet. Det får jag alltså uppfatta så att statsministern inte vill göra den beskyllningen. Då borde saken vara ur världen.

Vad centerns riksdagsgrupp och jag har röstat för våren 1973 och våren 1974 och vad vi har sagt i motionen nu – att vi icke vill att någon ny reaktor tas i drift – har väl stått klart för statsministern, hoppas jag, ända sedan 1973. Därvidlag har vi icke ändrat ståndpunkt. Men riksdagsmajoriteten har fattat ett annat beslut som innebär att så fort en reaktor blir färdig tas den i drift. På det sättet blir det en förändring i fråga om antalet reaktorer. Vi har emellertid icke ändrat ståndpunkt sedan våren 1973.

Den här energibalansen som statsministern talade om i dag och behovet av ett kraftigt ökat antal kilowattimmar 1985 kan kanske till stor del förklaras av den mängd energi som går åt för att bygga de 13 kärnkraftverken.

Herr JANSSON (s):

Fru talman! Efter en sådan här lång och intressant debatt skall ju någon vara evakueringsstalare i kammaren, och den lotten har nu fallit på mig.

I den gemensamma motion om den ekonomiska politikens uppläggning som centern och folkpartiet har presenterat konstaterar man att 1974 var ett mycket gott år, och det har sagts från flera håll på den borgerliga kanten i denna debatt. Jag vill gärna säga att jag tycker att det är välgörande att den borgerliga oppositionen nu ändå kostar på sig att göra detta konstaterande och att centerpartiet och folkpartiet t. o. m. skrivit in det i sin partimotion.

Men i debatten har också talet om de två förlorade åren återkommit, och jag reagerar något på den punkten. Jag tror nämligen att många människor i det här landet inte ser dessa två år som förlorade, när de blickar tillbaka på vad som hände. Det fattades ju ändå en hel del viktiga beslut och viktiga reformer genomfördes. Jag kan bara nämna den nya familjeförsäkringen och den nya och förbättrade arbetslöshetsförsäkringen. Jag tror alltså inte att människor i allmänhet har upplevt dessa år som förlorade.

Sedan dess har tillväxten i vårt lands ekonomi ökats, sysselsättningen avsevärt förbättrats och såväl företagens vinster som de anställdas löner stigit avsevärt. Ja, företagsvinsterna har ju stigit i en sådan omfattning att man varit nödsakad att dra in vissa av vinsterna i s. k. miljöfonder och särskilda investeringsfonder.

I sin gemensamma motion konstaterar också de båda mittenpartierna att vi det senaste året har fått 100 000 nya arbetstillfällen i detta land.

I det sammanhanget vill jag gärna erinra om den debatt som fördes under förra valrörelsen, där man från centerpartiets sida gick ut och lovade just 100 000 nya jobb. Vi bara konstaterar i dag att de jobben har vi fått i det här landet, och vi har inte fått dem med centerns recept att ge dusörer och subventioner till arbetsgivarna. Vi har inte sänkt arbetsgivaravgiften utan i stället höjt den, och detta till trots har vi fått det här goda resultatet ur sysselsättningssynpunkt. Det är alltså med en klok ekonomisk politik och en socialdemokratisk arbetsmarknads- och näringspolitik, som de 100 000 nya jobben har skapats.

Under fjolåret beslöt regering och riksdag att stimulera vår ekonomi med drygt 4 miljarder kronor. Det ansågs då nödvändigt att främst stimulera den privata konsumtionen. Man riktade sig särskilt med stimulanser till pensionärer, barnfamiljer och inkomstsvaga grupper för att stärka deras köpkraft. Det satsades bl. a. miljardbelopp av skattemedel för att hålla nere livsmedelspriserna och undvika att prishöjningarna på jordbrukets produkter slog igenom i konsumentledet. Vi prövade även en sådan tillfällig momssänkning som här har diskuterats.

De här åtgärderna har ju givit effekt. Vi fick en konsumtionsökning under fjolåret på volymmässigt ca 5 %. Men å andra sidan kan man konstatera att svenska folkets sparsamhet trots de här stimulanserna har fortsatt att öka. Sparkvoten har nämligen stigit med drygt 2 procentenheter. Av detta kan man möjligen dra den slutsatsen att det blev en viss överstimulans – man förmådde kanske inte använda allt till konsumtion utan en del av stimulanspengarna hamnade på banken i stället för i butikerna.

Nu har moderaterna fört fram krav på nya och snabba stimulanser av konsumtionen i form av skattesänkningar, och man har lockat mittenpartierna med ett försök med en ny momssänkning. Denna stimulans skulle enligt moderaterna behöva röra sig om 3 miljarder. Dess bättre har mittenpartierna denna gång inte så där omedelbart nappat på kroken utan vill vänta och se hurudan utvecklingen blir innan man griper till nya stimulanser. Vi har i år ett budgetunderskott på 12 miljarder, och man kan ju fråga sig om inte detta är stimulans nog i dagens situation. Dessutom har regeringen begärt en finansfullmakt på 1 000 milj. kr., att användas till stimulansåtgärder, om konjunkturläget skulle ändras och göra detta nödvändigt. Det har man emellertid från borgerligt håll yrkat avslag på. Man vill tydligen inte att regeringen skall ha resurser att snabbt kunna vidta åtgärder i stimulerande syfte, om sysselsättningen i landet skulle svikta.

Vidare har centern och folkpartiet föreslagit en speciell stimulans åt en viss grupp i samhället, nämligen barnfamiljerna. Man vill höja barnbidragen för några hundra miljoner kronor och indexreglera dem. Jag vill inte påstå annat än att barnfamiljerna kan behöva en förstärkning av sin ekonomi. De drabbas alltid hårdast av prisstegringar och kostnadsfördyringar av olika slag. Vad jag däremot personligen ställer mig tveksam till är om detta i dagens läge skall ske genom en allmän höjning

av barnbidragen. Om man anser att vi har råd att satsa några hundra miljoner på att förbättra barnfamiljernas standard, så kanske det främst bör ske genom ett direkt konsumtionsstöd till de barnfamiljer som bäst behöver ett handtag. Detta kan enligt min mening bäst ske genom exempelvis ett förbättrat bostadsstöd till barnfamiljerna. Skall man över huvud taget binda sig för en kostnad av ca 500 milj. kr. för ett budgetår, så bör man nog utreda frågan först, innan man bestämmer sig för på vilket sätt man skall ge detta stöd åt barnfamiljerna.

Då det gäller indexregleringen av barnbidragen skall det bli intressant att höra vad moderaterna har att säga på den punkten. Här talas ofta om indexreglering i olika sammanhang, och man vill som bekant bl. a. ha indexreglerade skatteskalor. Samtidigt talar man emellertid om – det har ju förts en debatt om det helt nyligen – att det är så angeläget att bekämpa inflationen. För min del vill jag påstå att varje tal om indexregleringar av statens utgifter och inkomster är något av en kapitulation inför inflationen. Ju mer av s. k. inbyggt inflationskydd vi skaffar oss på olika områden, desto mindre blir intresset hos olika grupper att verkligen bekämpa inflationen. Skulle vi, fru talman, få det mesta här i landet indexreglerat – ja, då föreställer jag mig att ingen skulle känna sig särskilt uppfördrad till eller intresserad av att bekämpa inflationen och prisstegringar av olika slag.

Herr BOO (c):

Fru talman! Kommuner och landsting bär i vårt samhälle huvudansvaret för den grundläggande servicen för människorna liksom för deras omvårdnad och närtrygghet. Kommunerna är viktiga instrument för strävandena efter jämlikhet. Mycket snäva ekonomiska handlingsramar minskar möjligheterna för kommunerna att klara dessa åtaganden och förverkliga dessa mål. Från de utgångspunkterna skall jag i korthet ta upp några frågor rörande kommunernas ekonomi från både principiell och mera praktisk synpunkt.

Låt mig börja med att slå fast att den kommunala beskattningsrätten är en grundval för den kommunala självstyrelsen. Den garanterar en självständighet för kommuner och landsting gentemot staten. Den kommunala beskattningsrätten har under senare år vid vissa tillfällen ställts under debatt, och det har ofta varit ett uttryck för statens önskan – eller skall jag säga benägenhet – att skjuta ifrån sig huvudansvaret för utgifts- och skatteutvecklingen här i landet. Det bästa exemplet på denna inställning ges i direktiven för den nu arbetande kommunalekonomiska utredningen, där det förs fram tankar på ingripande statliga regleringar. Den kommunala beskattningsrätten har emellertid numera fått grundlagsskydd i den nya regeringsformen.

Utvecklingen har emellertid lett till sådana höjningar av kommunalskatterna att utrymmet för ytterligare skatteuttag blivit mycket begränsat. Den genomsnittliga kommunala skattesatsen för riket ligger för innevarande år på 25:23 kr. per skattekrona. Eftersom kommunalskatten är

proportionell drabbar den de lägre inkomsttagarna förhållandevis mycket hårt. Låt mig ta ett par exempel. För en inkomsttagare med 25 000 kr. är kommunalskatten redan nu tre gånger så hög som den statliga skatten. För en inkomsttagare med 40 000 kr. är kommunalskatterna f. n. ungefär dubbelt så höga som statsskatten.

För centern, som mycket starkt vill hävda principen att skatt skall tas ut efter bärkraft, är en fortsatt övervältring av kostnadsansvaret från staten till kommunerna omöjlig att acceptera. Enligt vår uppfattning är det ett viktigt jämlikhetskrav att behovet av kommunala skattehöjningar så långt som möjligt elimineras. För min del finner jag det angeläget att poängtera detta i anledning av den s. k. uppgörelsen om begränsning av de kommunala utdebiteringshöjningarna för åren 1976 och 1977.

Anledningen till de långa och många överväganden som skett inför den nu träffade uppgörelsen är i första hand omläggningen av den statliga beskattningen och dess inverkan på kommunernas ekonomi. Men självklart har också den tidigare här av mig nämnda kostnadsövervältringen funnits med i bilden. Det skulle vara intressant att ta upp en analys av den senare frågan, men det skulle kräva en längre talartid än som står till mitt förfogande. Låt mig bara konstatera att fram t. o. m. år 1975, innan de "moderna" skatteomläggningarna drabbar kommunerna, de ökade kommunala kostnaderna för moms och arbetsgivaravgifter vida överstiger vad kommunerna erhåller från staten i skatteutjämningsbidrag. Detta visar något av utvecklingen.

Men jag skall återgå till att något kommentera de, som jag kallade dem, moderna skatteomläggningarna och dessas effekt på kommunerna. Inför skatteutredningens förslag till skatteomläggning från den 1 januari 1975 uppskattade de båda kommunförbunden i sina remissyttranden skattebortfallen för kommunerna till 1 850 milj. år 1976 och 8 100 milj. kr. för år 1977. Beloppen inkluderar vissa dubbeleffekter i avräkningen till följd av avräkningssystemet, men kan ändå jämföras med det belopp som regeringen ställde i utsikt för ett skattestopp. Regeringens bud var som alla vet 600 milj. kr. per år. Därtill kommer ytterligare 600 milj. kr. för år 1977 enligt det beslut som riksdagen fattade i höstas och som skulle utgöra kompensation för det förlängda grundavdraget vid den kommunala beskattningen.

Detta är den dystra bakgrunden beträffande kommunernas ekonomi inför åren 1976 och 1977. Särskilt för 1977 är gapet stort, vilket gör att det finns anledning att analysera och resonera om hur man skall klara den framtida situationen.

Centern ville inte och vill inte medverka till en social nedrustning i kommuner och landsting. Likaså ville vi inte ytterligare genom höjning av kommunalskatterna lägga nya bördor på de inkomstlåga och svaga grupperna i samhället. Det är också lika självklart att nya anspråk kan komma att ställas på kommunerna, icke minst beträffande ökad barn-tillsyn och barnomsorg.

Det var mot den bakgrunden vi begärde en uppräknig av ersättningen för bantillsynen med 230 milj. kr. per år fr. o. m. 1976.

När vi vet att driftkostnaden per daghemsplats och år närmar sig 20 000 kr. och den kommunala nettokostnaden är ungefär 60 % därav, så är det lätt att räkna ut vilka stora ekonomiska anspråk på kommunernas ekonomi en utbyggnad av bantillsynen innebär. Med de uttalanden som gjorts av socialdemokratiska ungdomsförbundet och socialdemokratiska kvinnoförbundet i denna fråga så hade vi vissa förhoppningar om att finansministern skulle finna förståelse för dessa våra krav. Men så blev nu inte fallet.

En annan viktig kommunal omsorgsfråga är den sociala hemhjälpen. Även på det här området måste kommunerna få ökade resurser för att bygga ut omsorgen och ges flera möjligheter att få den hjälp de så väl behöver.

Som alla vet innebär inte uppgörelsen från i går mellan regeringen och kommunförbunden några nya pengar utöver regeringens tidigare bud. Detta är att beklaga. Men ett viktigt tillägg har gjorts i uppgörelsen från tidigare – kontrollstationen inför 1977, som innebär nya överläggningar våren 1976 angående den kommunala ekonomiska situationen inför 1977. Eftersom enligt samfällig uppfattning år 1977 kan bedömas bli det svåraste ekonomiska året för kommunerna kan denna kontrollstation få mycket stor betydelse. Därtill har också sedan budet lades underhandlingar förts och uppgörelse träffats mellan landstingen och socialdepartementet om ersättning över sjukförsäkringen till landstingen med nära 650 milj. kr. per år.

Från centern har vi tidigare uttalat vår principiella önskan inför skattestoppsuppgörelser mellan staten och kommunförbunden. Vi lutar för vår del på att de ansvariga kommunal- och landstingspolitikerna skall göra de rätta avvägningarna och att de resurser som finns för angelägna omsorgsåtgärder skall användas på rätt sätt samt att man inte tar ut ett öre mera i skatt än som behövs för att klara de åtagandena.

I det uppkomna läget ville vi emellertid inte motsätta oss en uppgörelse, och vi är självfallet beredda att medverka till att ge uppgörelsen reellt innehåll i praktiken. En överenskommelse är för vår del också en förpliktelse.

För framtiden måste vi emellertid komma ifrån denna typ av störningar i den kommunala planeringen. Det kan inte vara rimligt med s. k. skattestopp växlande med fria år. Vi har rätt att ställa stora krav på de sittande skatteutredningarna när det gäller att föreslå åtgärder för att ekonomiskt klara relationerna mellan staten och kommunerna. Den kommunalekonomiska utredningen borde självklart ha som sin naturliga uppgift att klara sådana avvägningar, men tyvärr är dess direktiv mycket snäva i det avseendet. Det är då angeläget att de övriga utredningarna på området tillsammans med kommunalekonomiska utredningen gör de direkta ekonomiska avvägningarna och framlägger förslag i dessa angelägna frågor.

Kommuner och landsting måste få sin rättvisa andel av den ekono-

miska tillväxten i samhället. Detta blir särskilt angeläget med den omläggning som sker och de ytterligare omläggningar som skall ske enligt framlagda förslag. Om inte denna fördelning till kommuner och landsting sker måste man ställa frågan: Är sänkning av den statliga beskattningen en förstahandsfråga? För min del vill jag ge klart uttryck för uppfattningen, att om en sänkning av den statliga inkomstskatten betyder en ökad övervältring av bördorna på kommuner och landsting och därmed på de lägre inkomsttagarna och de svagare grupperna, då måste andra vägar sökas.

Som jag tidigare sagt är den kommunala beskattningsrätten grunden för självstyrelsen på regional och kommunal nivå. Det finns inte någon motsättning mellan denna mycket betydelsefulla, fastlagda princip och åsikten att kommunerna skall garanteras sin rättvisa andel av tillväxten i landet. För de beslut staten gör skall staten också ta det ekonomiska ansvaret. Så sker inte i dag. De statliga bidragen till kommunerna bör i största möjliga utsträckning utgå i form av grundbidrag med skatteutjämningseffekt.

Det är som vi ser det ett oavvisligt krav att kommunerna i olika delar av landet också garanteras lika ekonomiska arbetsförutsättningar. Kommunerna måste därutöver ges kompensation från statskassan för sådana kostnader som det inte är möjligt för kommunerna att påverka. Det gäller kostnader på grund av åldersfördelning och befolkningsstruktur, avstånd och klimat, för att nämna några exempel.

Det nuvarande skatteutjämningsystemet är en bra grund att bygga vidare på. Skatteutjämningsbidragen har höjts under åren, men likafullt har de relativt sett fått minskad betydelse för kommunerna. Detta har framhållits många gånger från centerhåll och även av de två kommunförbunden.

Ytterligare förstärkning av skatteutjämningsystemet bör ske. Alla kommuner måste garanteras ett skatteunderlag som motsvarar lägst 100 % av medelskattekraften i landet.

En ytterligare förstärkning av skatteutjämningsystemet är angelägen också av regionalpolitiska skäl. Därigenom ökar kommunernas förutsättningar att fullfölja sina åligganden beträffande skolor, bostäder och social service.

Med det anförda, herr talman, har jag i korthet berört några frågor som rör kommunernas ekonomi och därmed kommunernas och landstingens möjligheter nu och i framtiden att klara sina viktiga åtaganden när det gäller människornas utkomst, service och trygghet. Jag har på några punkter angett hur vi vill verka för utvecklingen framöver. Ett decentraliserat samhälle – för människorna och med människorna – är ett av de övergripande målen i centerns politik.

Under detta anförande övertog herr talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr MUNDEBO (fp):

Herr talman! Jag vill göra några kommentarer till den aktuella debatten om kommunernas ekonomi.

Regeringen och kommunförbunden har nyligen träffat en överenskommelse om kommunernas ekonomi och skatter åren 1976–1977. Det finns goda skäl för den överenskommelsen. Jag kan visserligen förstå dem som av principiella skäl ställer sig frågande eller kritiska till sådana överenskommelser. Det är diskutabelt att några få män kan fatta beslut som binder 300 landsting och kommuner och som begränsar deras lagliga beslutanderätt.

Det är också diskutabelt att fortsätta den linje som vi med mindre gott resultat följt under 1970-talets första hälft. Vi har bakom oss ett par år med skattestopp – skattehöjningarna begränsades de båda åren till drygt 20 öre – och ett år med betydande skattehöjning. Resultatet blev då en höjning med 1:20. Nu följer två år med skattestopp, 1976 och 1977. År 1978 får inte bli ett skattehöjningsår av samma slag som 1975.

Vi måste snart komma till större klarhet om kostnads- och ansvarsfördelningen mellan stat och kommun. Kommunerna måste få säkrare grunder och på längre sikt kunna planera sin ekonomi. Vi måste få fram resultat från de utredningar som sysslar med kommunernas ekonomi och skatter. Man har från flera håll sagt att det utredningsarbete som nu sker i åtminstone tre utredningar måste samordnas. Jag kan med utsiktspunkt från en av de berörda utredningarna instämma i den uppfattningen.

Vi måste också få andra rutiner för uppbörd och utbetalning av kommunalskatter, så att kommunerna snabbare än vad som nu är fallet får tillgång till sina egna skattemedel.

Det måste vara rimligt att kommunerna får sin skatteandel av sjukersättningen. Kommunerna skall inte förlora och staten skall inte tjäna på att människor blir sjuka.

Också om jag kan förstå de principiella betänkligheterna mot gårdagens överenskommelse vill jag framhålla att det är tillfredsställande att den nu har kommit till stånd. Den ger förutsättningar för en tvåårig avtalsuppgörelse med de fördelar för landets ekonomi som det innebär. Den ger förutsättningar för kommunerna att bättre kunna planera sin ekonomi. Den ger förutsättningar för en restriktivitet i kommunalskatteivån. Den tidigare tvåårsuppgörelsen ledde ju, som jag nämnde, till höjningar om drygt 20 öre. Det är min förhoppning att kommunerna för de kommande två åren inte skall behöva utnyttja hela möjligheten att höja skatten med 1 kr. Nu liksom 1973 och 1974 bör kommunerna vara återhållsamma med att höja skatten.

Överenskommelsen är också väsentligt bättre än den som var aktuell i december 1974, en överenskommelse som då accepterades av socialdemokrater och moderater. Nu har tillkommit en uppgörelse mellan regeringen och sjukvårdshuvudmännen om finansieringen av sjukvården.

Den är av stor betydelse för landstingens ekonomi. Den ökar deras möjligheter att ta ansvar för vården av sjuka människor, en av samhällets väsentligaste uppgifter.

Det borde ha funnits en motsvarande komplettering också för kommunerna. Det kunde exempelvis ha skett i form av ökat stöd till barnomsorg, till förskolor och fritidshem. Det hade varit starkt sakligt motiverat. Det finns en stor risk för lägre utbyggnadstakt inom barnomsorgen. Regeringen säger nu att man redan i budgetpropositionen föreslår ändringar av reglerna för det statliga stödet. Man kallar detta för betydande höjningar av stödet. Det är inte sant. Det är riktigt att anordningsbidraget och driftbidraget till förskolor och fritidshem höjs. Men samtidigt förändras ju penningvärdet, kostnaderna stiger och det är nödvändigt att höja bidragen enbart för att bevara deras reella värde. Det är en höjning men förvisso ingen betydande höjning.

Och jämfört med 1974 är det en mycket betydande sänkning. Det året fanns nämligen ett extra stöd för att ordna förskolor. När kommunerna jämför 1974 och 1975 finner de alltså att villkoren har försämrats. Det kan knappast stimulera kommunerna att fortsätta att höja utbyggnadstakten inom barnomsorgen, så att vi inom rimlig tid kan säga till föräldrarna att de som vill ha plats för barnen i förskolor också skall få plats. Om finansministern hade varit någorlunda intresserad av barnomsorgen kunde han vid förhandlingarna ha sagt: "Vi är beredda att ge kommunerna det tillskottet." Nu kan han naturligtvis hänvisa till statsfinanserna och peka på många andra angelägna ting som skall finansieras. Men ett bättre samhällsstöd till barnomsorgen hade varit en god investering. Alla utredningar visar ju att staten vinner på en utbyggd barnomsorg. De kronor som finansministern hade fått betala ut hade han till fullo fått igen.

Uppgörelsen hade alltså varit bättre om också det inslaget hade funnits med. Det hade varit att ge ett stöd till de barnfamiljer som bäst behöver det, ett stöd som en av socialdemokraternas ledande män i finansutskottet i ett inlägg för ett par minuter sedan förordade. Vi är beredda att ge ett stöd till alla barnfamiljer därför att de behöver det. Vi är beredda att därutöver ge ett extra stöd till barnfamiljer som särskilt behöver ett sådant – de som har små barn. Om fler inom socialdemokratin är beredda att vara med på detta kan riksdagen senare i vår fatta ett positivt beslut.

Herr WACHTMEISTER i Staffanstorp (m):

Herr talman! Moderata samlingspartiet har år efter år påtalat den negativa inverkan som vårt extremt höga skattetryck, särskilt då marginalskatterna, har på den ekonomiska tillväxten, en tillväxt som utgör grunden för ett fortsatt ökat välstånd för alla. Vi har påtalat hur skattepressen verkar förlamande på initiativkraft och investeringsvilja, hur skadlig den är för skattemoraleen och för viljan att med en extra arbetsinsats tjäna litet mera när ofta 60 kr. eller mer av varje nyintjänad hundralapp går till skatt. I vissa fall kan ända upp till 90 % av en inkomst försvinna

i form av högre skatt, barnstugeavgift och minskat bostadstillägg. Moderata samlingspartiet var ensamt om att gå emot 1970 års skattereform, som enligt finansministern skulle ge lägre skatt för två tredjedelar av svenska folket. Hur grundligt fel han hade den gången blev ganska snart uppenbart för alla.

Svenska folket har under årtionden indoktrinerats till att anse att det är något otänkbart, fult och ansvarslöst att över huvud taget tala om möjligheterna av en skattesänkning. För tre år sedan, våren 1972, förvånade så herr Sträng omvärlden genom att uttala att en sänkning av den direkta skatten borde ske. Det var sannerligen en omvändelse under galgen. Ungefär samtidigt uttalade LO:s och socialdemokratiska partiets näringspolitiska kommitté dessutom att man ämnade föreslå partikongressen en sänkt företagsbeskattning från 50 till 40 % samt att man dessutom kunde tänka sig en differentierad arbetsgivaravgift. Vad moderaterna tidigare varit ensamma om att kräva har under de tre senaste åren accepterats av alla, nämligen sänkningen av den direkta skatten. Om detta har redan sagts mycket i denna remissdebatt, så jag skall koncentrera mig på det största problemet med våra ständiga skatteprovisorier, nämligen dessas inverkan på den kommunala ekonomin och därmed också givetvis på den kommunala utdebiteringen. I dagarna har löntagarna till sin glädje kunnat märka att källskattavdragen blivit mindre med anledning av direktskattesänkningen. Samtidigt har landsting och primärkommuner fått 1975 års räkning från riks försäkringsverket för de avgifter som arbetsgivarna har att betala. Höjningen blev ca 4,5 %. Hur stora ökningarna här blir fråga om förstår man lätt mot bakgrunden av att en procents höjning på arbetsgivaravgiften gör ca 250 milj. tillsammans för landsting och primärkommuner.

Inför 1976 väntar vi en ny skatteomläggning som avses bli finansierad med arbetsgivaravgifter på företagen. Samtidigt kommer förslag om höjda avgifter till sjukförsäkringen bl. a. på grund av en konstaterad ökning av sjukfrekvensen. Sammanlagt innebär detta att de samlade avgifterna på landsting och primärkommuner den 1 januari nästa år torde komma att öka med ytterligare 5 à 6 %. Lägg därtill kraftigt ökade priser och löner, så är det inte särskilt svårt att förstå att kommunernas situation framöver ter sig långt ifrån ljus. Visserligen ökar skatteunderlaget ganska kraftigt på grund av löneökningarna. En del av dessa ökningarna tas dock i anspråk för här angivna reformer, varigenom kommunalskatteunderlagets ökning blir lägre än det eljest skulle ha blivit.

I går träffades som bekant en överenskommelse mellan finansministern å ena sidan och de två kommunförbunden å den andra om ett kommunalt skattestopp för åren 1976 och 1977. Dock skulle kommunalskatten få höjas med maximalt 50 öre vardera året. I gengäld skulle landstingen få sammanlagt 480 milj. kr. i statsbidrag och primärkommunerna 720 milj. kr. för de båda åren. Om fördelningen av de 1 200 miljonerna är väl inte mycket att säga. Dels har kommunerna större möjligheter än landstingen att höja sina avgifter, dels har landstingen förhandlat sig

fram till ytterligare kompensation motsvarande ca 650 milj. kr. per år. Herr Boo berörde detta alldeles nyss. Den s. k. 12-kronan blir 15 kr. och bidraget från försäkringskassorna till landstingen ökar med 22 kr. per patientbesök. Dessutom ökar bl. a. bidraget per vård dag från 15 till 20 kr., vilket inte är någon särskilt imponerande siffra mot bakgrunden av att vård dagkostnaderna på regionsjukhusen ofta överstiger 600 kr. I det här sammanhanget kan det också vara värt att påpeka att socialdemokraterna vid den s. k. 7-kronans genomförande 1971 angav att detta var första steget mot en helt avgiftsfri öppen sjukvård. Nu, fyra år senare, har avgiften i stället mer än fördubblats, och det dröjer säkerligen inte länge förrän man måste höja den nya 15-kronan ytterligare.

Statsbidragen till kommuner och landsting, som motsvarar en utdebitering på ca 50 öre, är långt ifrån generösa, och det kommer att medföra utomordentliga svårigheter för primärkommuner och landsting att utan försämrad service klara ekonomin för de två följande åren. Man kan emellertid utgå ifrån att kommunerna kommer att hålla överenskomsten. Erfarenheterna från de tidigare frivilliga skattestoppen 1973 och 1974 var goda. Då höjdes skatten endast 23 öre, varav 17 föll på primärkommunerna och 6 på landstingen. Alla tycktes belåtna med skattestoppet, vilket ger anledning till den förmodan att människor i allmänhet föredrar oförändrad skatt framför ytterligare utbyggd service.

Det kan väl knappast råda något tvivel om att det var finansministern som satt med de goda korten på hand när det gällde överläggningarna med kommunerna om skattestopp. Han hade en riksdagsmajoritet bakom sig för de reformer som i så hög grad negativt påverkar den kommunala ekonomin. Alternativet för landstingen och primärkommunerna hade varit att gå miste om de statliga bidragen och i stället tvingas höja skatten, och man har då att ta i beaktande att kommunalskatten på grund av att den i motsats till statsskatten är proportionell kraftigare belastar låginkomsttagarna.

Varför har det då blivit på det viset, att reformer har beslutats här i riksdagen utan att riksdagsledamöterna tillräckligt har beaktat de kommunalekonomiska konsekvenserna av fattade beslut? Jo, helt enkelt därför att beslutsunderlaget har varit för dåligt. Vi har inte tillräckligt kunnat väga för- och nackdelarna med framlagda förslag, eftersom tillräckliga utredningar inte i tid har presenterats om de ekonomiska konsekvenserna för landsting och primärkommuner. För framtiden måste vi sträva efter att varje förslag som läggs på riksdagens bord och som berör den kommunala ekonomin också skall åtföljas av en redogörelse för de ekonomiska konsekvenserna för landsting och primärkommuner. En moderat motion syftande till denna förbättring har väckts vid årets riksdag.

Lagen om arbetsmiljöfonder och lagen om investeringsfonder för att kapa de s. k. övervinsterna är exempel på annan lagstiftning, där de kommunalekonomiska följderna knappast alls diskuterats.

Under de senaste åren har man kunnat konstatera att den kommunalskatt som skattebetalarna erlägger faktiskt inte ograverad kommer

landsting och primärkommuner till del. Vissa förmåner som numera gjorts skattepliktiga har inte ökat det kommunala skatteunderlaget, utan denna kommunalskatt har behållits av herr Sträng. Man skulle med ett visst fog kunna tala om en "statlig kommunalskatt" och en "kommunal kommunalskatt". Som exempel på denna "statliga kommunalskatt" kan nämnas sjukpenning, yrkesskadecersättning, stöd vid arbetslöshet, föräldrapenning samt utbildningsbidrag. På detta sätt har finansministern kunnat undandraga väsentliga belopp för primärkommuner och landsting.

De förmåner från sjukförsäkring m. m. som den 1 januari förra året gjordes skattepliktiga har av Kommunförbundet beräknats öka kommunalskatten med inte mindre än 1,8 miljarder kr. Det måste betraktas som synnerligen otillfredsställande att vi inte längre har ett enhetligt inkomstbegrepp för den statliga och kommunala skatten. Det skulle vara intressant att få höra om inte finansministern ville hålla med mig om att denna utveckling är olycklig och om han i så fall är beredd att föreslå åtgärder i syfte att rätta till detta missförhållande? Beklagligtvis befinner sig finansministern inte i kammaren just nu, men jag hoppas att denna fråga så småningom skall leta sig fram till högst densamme.

Herr WINBERG (m):

Herr talman! Det har nu gått drygt ett decennium sedan riksdagen första gången fattade beslut om mer samlade regionalpolitiska åtgärder – åtgärder avsedda att ge möjligheter till en jämnare utveckling i de olika regionerna i vårt land och därmed också till en bättre utveckling i sådana regioner som i vissa hänseenden tidigare hade haft, av olika skäl, svårare att hävda sig i förhållande till landet i övrigt. Under den här tiden har miljardbelopp anslagits över budgeten för insatser som kan sägas ha regionalpolitiskt syfte. Det ger oss anledning fråga – nu när vi har något perspektiv på dessa insatser – om de har givit ett tillfredsställande resultat.

Om man har haft målet att häva den regionala obalansen, har tillfredsställande resultat inte nåtts. Å andra sidan är det ganska klart att den obalans som alltjämt finns i dag skulle ha varit mycket större utan några regionalpolitiska satsningar alls. Regionalpolitiken har därför inte saknat betydelse – tvärtom – men samtidigt bör den med en bättre utformning kunna göras mer effektiv i framtiden.

En stor del av regionalpolitiken har naturligt nog inriktats på Norrlandslänen. För den skull skall man dock inte – som ibland sker – alltid sätta likhetstecken mellan regionalpolitik och Norrlandspolitik. Den negativa trend i befolkningsutvecklingen i Norrlandslänen som varit så markant under många år har nu dess bättre – även om man ännu inte vågar säga att den förvandlats i en positiv trend – i varje fall bromsats upp, och den nedåtgående kurvan har planats ut under de senaste åren. Men befolkningsrelationen mellan Norrlandslänen å ena sidan och landet i övrigt å den andra har under en stor del av den här tiden ändå inte blivit tillfredsställande. Landets hela befolkning ökade mellan t. ex. åren

1965 och 1972 med ungefär 350 000 människor, medan samtidigt antalet invånare inom Norrlandslänen minskade med inemot 10 000. Läger vi sedan till det att en hel del orter i Norrlandslänen under den här tiden varit expansiva och ökat sin befolkning, så blir den befolkningsuttunnning som skett på andra områden i dessa län, framför allt i inlandet, i stället så mycket mer markerad. Det är helt nödvändigt att regionalpolitiken också i fortsättningen får en sådan inriktning att en utplåning av mindre tätorter i norra Sveriges inland så långt möjligt förhindras. Vi måste alltså försöka förhindra att de små tätorterna går över i ren glesbygd och att den rena glesbygden blir ett slags ödebygd. Det är kanske två områden som här kommer i första blickfånget: behovet av förbättrade sysselsättningsmöjligheter och behovet av goda kommunikationer till rimliga kostnader.

Kommunreformen har utan tvivel orsakat en hel del svårigheter, inte minst i delar av det norrländska inlandet. Kommunsammanläggningar har ägt rum mot de berörda invånarnas vilja. Kommunerna har blivit mycket stora och i en del fall alltför stora. Avståndet mellan den enskilde medborgaren och den kommunale beslutsfattaren – de kommunala förtroendemännen – har blivit stort, både geografiskt och kontaktmässigt. Det är från allmändemokratisk men mot bakgrund av här anförda aspekter även från regionalpolitisk synpunkt väsentligt att vår kommunala demokrati har en stark livskraft. För att motverka nackdelarna av de stora kommunerna borde åtskilliga uppgifter kunna läggas över på kommunaldelsråd, så att beslutsfattandet åtminstone delvis åter kommer närmare de människor det berör.

En viktig princip i länsberedningens nyligen avslutade arbete har varit att offentligrättsliga uppgifter inte bör ligga på högre beslutsnivå än vad som är nödvändigt i förhållande till de av beslutet direkt berörda. Kravet från bl. a. moderata samlingspartiet om inrättande av kommunaldelsråd i kommunerna ligger helt i linje med den principen. Ett annat ställningstagande från en enhällig länsberedning gäller att den statliga tillsynen och kontrollen över den kommunala verksamheten bör och kan minskas. Kommunerna bör i större utsträckning än nu kunna få disponera specialdestinerade statsbidrag utan ingående författningsreglering. Onödiga detaljföreskrifter som kan försvåra kommunal verksamhet bör tas bort.

De i dagarna aktuella socialdemokratiska maktkoncentrationsförsöken i Luleå kommun, som tidigare har påtalats i dagens debatt av herr Bohman och herr Burenstam Linder, innebär – om de genomförs – en försvagning av den kommunala demokratin som inte kan accepteras, oavsett vilka effektivitetsskäl man än anför för denna form av maktkoncentration. Det är egentligen det gamla problemet om rättssäkerhet kontra effektivitet som här dyker upp i ny aspekt och som innebär, om den aktuella metoden mera generellt skulle börja tillämpas, inte bara för den kommunala demokratin utan även för vad man kan kalla den kommunala rättssäkerheten oroande perspektiv.

Herr talman! De uttalanden som riksdagsmajoriteten gjorde i fjol att det regionalpolitiska stödet i större utsträckning borde inriktas på att främja sysselsättningen, förbättra grundsituationen i stodområdena och skapa större utrymme för enskilda initiativ är naturligtvis riktiga. Den av riksdagen begärda skyndsamma utredningen av frågan om en differentiering av beskattningen i regionalpolitiskt syfte är av utomordentlig betydelse för den framtida utvecklingen, särskilt i Norrlandsläns in-land. Den får därför inte förfuskas av en motvillig regering.

Ett område där samhället verkligen har ett stort ansvar för regionernas möjligheter till utveckling är transportsektorn. Här är det synnerligen viktigt med fortsatta insatser men också med mer samordnande åtgärder.

Det statliga transportstödet är väsentligt för regionalpolitiken. Sedan det tillkom 1971 har det inte minst på grund av ständiga krav och många motioner från den borgerliga oppositionen kunnat förbättras på väsentliga punkter. Det bör emellertid kunna byggas ut ytterligare. Jag tänker närmast på att även sjötransporter skulle kunna omfattas av stödet. Man borde kunna vidga det varuområde som kan bli föremål för stöd, och stöd borde även kunna utgå till icke yrkesmässig landsvägstrafik.

För att en aktiv regionalpolitik skall kunna ge aktiva regioner fordras det en vettig transportpolitik också på personsidan. Låt mig bara peka på en enda fråga som berör inte bara Norrlandsläns utan ganska många län runt om i det här landet, nämligen frågan om bibehållandet av Bromma flygplats. Jag tror att ett alldeles övervägande antal människor i detta land finner regeringens beslut från 1972 vara helt felaktigt. I vart fall torde det vara absolut erforderligt att en utredning om möjligheten att bevara Bromma som flygplats kommer till stånd och att det från så många håll hårt kritiserade regeringsbeslutet omprövas. Remissvaren på den s. k. ULF-utredningen är belysande. Den lokala flygbullerstörningen omkring Bromma flygplats måste vägas mot riksintresset att den centralt belägna närflygplatsen i Bromma behålls. Någon officiell utredning där en sådan vägning skett har aldrig gjorts.

Här borde, herr talman, verkligen inte några relativt sett få personers agerande, regeringens och kanske mest kommunikationsministerns prestige, få gå före vad en sannolikt mycket bred opinion i hela landet anser vara riktigt.

Herr TRÄFF (m):

Herr talman! Det blir naturligtvis inte något direkt samband mellan de här olika inläggen, vilket kan vara beklagligt. Jag hade för min del tänkt utgå ifrån en skrivning i årets finansplan vars konsekvenser det hade varit intressant att få diskutera med finansministern. Jag hade dessutom kunnat hjälpa honom tidsmässigt genom att citera en del av vad han skrivit och därmed bespara honom en del bekymmer med tiden.

Finansministern säger när det gäller investeringspolitiken bl. a. att förutsättningarna för att vi skall klara vår handelsbalans är ett starkt krav på tillväxt av vår långsiktiga exportkapacitet, och han fortsätter därefter:

”Under en lång följd av år har Sverige kunnat notera en internationellt sett mycket snabb ökning av produktiviteten inom industrin. Denna gynnsamma utveckling har medverkat till att stärka den svenska industrins internationella konkurrenskraft och skapa utrymme för en kraftig standardförbättring för hela folket. Under de senaste åren förefaller emellertid takten i produktivetsförbättringen att ha dämpats.

En svagare produktivetsutveckling återverkar negativt på möjligheter att öka konsumtionsstandarden och finansiera ökade kostnader för utbyggnad av reformpolitik och offentlig service. I den mån lönehöjningarna blir snabbare än produktivetsökningen uppstår dessutom en press uppåt på prisnivån.

Mot den bakgrunden är det naturligt att tillmäta åtgärder som syftar till att öka rationalisering och effektivitet i näringslivet en central betydelse vid utformningen av den ekonomiska politiken. Detta ställer i sin tur krav på omfattande investeringar inom företagen.”

Det är så sant som det är sagt. Jag har inte här för avsikt att föregripa den finansdebatt som möjligen på nytt kommer att beröra den här problematiken, men jag vill gärna göra ett par kommentärer i anslutning till detta.

Först och främst kan det noteras att löneökningar – eller personalökningar, för det finns ju andra former än direkta löneutbetalningar – som är större än produktivetsökningen ger enligt finansministern anledning till prishöjningar. Om man tittar på det problem som arbetsmarknadsparterna har just nu, nämligen att tillfredsställa regeringens önskemål om inte bara en tvåårsuppgörelse utan en snabb sådan, kan man konstatera – och jag hänvisar till vad som tidigare är sagt i debatten i kammaren – att det tillgängliga produktivetsutrymmet för 1976 och mer än det har in-tecknats redan genom uppräknig av arbetsgivaravgifter. Det betyder att parterna egentligen sätter sig ned för att förhandla om inflationstakten. Hade man önskat en snabb tvåårsuppgörelse borde förberedelserna ha varit något bättre och något tidigare vidtagna.

Men det är egentligen en annan sak i citatet som jag just nu skulle vilja uppehålla mig vid, nämligen: Hur har vi nått den här höga materiella standarden? Jag tror att vi i det här fallet är världsbäst. Finansministern tyckte att vi var världsbäst i fråga om bilförsäljningen i september, men det gällde relativa tal medan det här även gäller absoluta tal. Detta har vi uppnått genom ett effektivt arbetande näringsliv. Jag kanske för ordningens skull skall säga att jag också tror att vi har en relativt väl fungerande offentlig förvaltning.

Man kan nu beskriva allt detta på olika sätt. Jag hörde i debatten här i kammaren tidigare i dag följande beskrivning: Vi har en massa människor som för vårt land framåt – alltså en blandning av duktiga arbetare och företagare. Naturligtvis är det de som arbetar i dessa företag som gör dem effektiva, men vi skall ha klart för oss att det här inte är någon automatisk process, och effektiviteten är i hög grad beroende av den miljö i vilken företagen och företagarna lever.

Vi har här i kammaren i dag i flera inlägg fått lyssna till en del bekymrade röster, tillhörande representanter för företagsamheten – över partigränserna. Jag vet av egen erfarenhet, herr talman, att man nog bör ta den kritiken från näringslivets talesmän på allvar. Det är ju den här församlingen som stiftar lag och indirekt därur kommande förordningar. I det sammanhanget skulle nog näringslivet acceptera en lägre produktivitet än den som förekommit under senare år – särskilt om man därmed skulle ha kunnat prioritera kvaliteten i produktionen.

I och för sig är det ofrånkomligt att komplexiteten i det moderna samhället för med sig behov av en ökad lagstiftning. Nu har man tillgodosett de uppkommande behoven i den ordning de har uppmärksammats och utan någon egentlig samordning. Det har lett fram till dagens situation, som jag tycker kännetecknas av ett starkt utvecklat och ytterst splittrat konglomerat av bestämmelser och pålagor. Det gäller inte minst inom näringslivets handels- och servicesektor. Vi saknar i dag ett samlande grepp inom lagstiftning och administration, i varje fall till den del dessa rör näringslivet.

Det vare mig fjärran, herr talman, att som nykomling i den här ärade församlingen ifrågasätta noggrannheten i prövningen av förelagda lagförslag. Men eftersom prövningen sker av varje förslag för sig, oftast utan koppling till angränsande områden, är det svårt att helt få klart för sig konsekvenserna. Tyvärr har man väl heller inte alltid ansträngt sig att sätta sig in i hur de nya lagarna verkar i praktiken och framför allt inte i hur de påverkar effektiviteten i företagen – och därmed den ekonomiska utvecklingen i vårt land över huvud taget.

Herr Wachtmeister i Staffanstorp gjorde nyss samma konstaterande i fråga om det kommunalekonomiska området. Även där saknade han ett korrekt beslutsunderlag.

I den här något sena stunden må det tillåtas mig, trots att jag inte är latinare, att citera en gammal klok romare: "Corruptissima re publica plurimae leges", som på normalsvenska lär betyda: Ju mer fördärvad staten är, desto fler är lagarna.

Jag vill med dessa ord inte ansluta mig till den klubb av domedagsprofeter som har gjort sig hörd både inom och utom landets gränser under de senaste månaderna. Jag skulle i stället i all enkelhet vilja låta detta citat få gälla som slavens viskning i örat på segerherren i triumfvagnen.

Herr talman! Vi har lyckats, t. o. m. förunderligt väl, här i Sverige hittills. Låt oss inte ytterligare förändra blandningen i vår blandekonomi i statskapitalistisk och byråkratisk riktning!

Herr NYGREN (s):

Herr talman! Jag har begärt ordet i årets allmänpolitiska debatt för att uttala den oro som jag känner för att de fastlagda målsättningarna för samhällets regionalpolitiska jämlikhetssträvanden kommit i skymundan den senaste tiden.

Det finns stor risk för att såväl regering som riksdag kan förledas av folkmängdsredovisningar, rapporter om lokaliseringsstöd och allt tal om satsningarna på Stålverk 80 i Luleå att tro att utjämningen går av bara farten. Så är det inte. Man behöver bara studera uppgifterna om arbetslösheten för att få påminnelser om obalansen. I flera av Norrlands-länen är arbetslösheten flera gånger större procentuellt sett än vad den är i Syd- och Mellansverige. Och för Norrland som helhet redovisar mätningarna en arbetslöshet nära dubbelt så stor som den för riket som helhet.

Men ännu mer oroande blir uppgifterna om man ser på den industriella utbyggnaden. Man kan till viss del avläsa den i rapporterna om investeringsfondernas utnyttjande och om lokaliseringsstödet. De ger besked om att svensk industri inte tycks ha fattat något av regeringens och riksdagens målsättningar i strävandena efter en bättre regional balans i sysselsättningen. Någon vilja hos företagen att flytta produktionen dit där den lediga arbetskraften finns kan man inte avläsa i de redovisningarna.

Budgetåret 1973/74, som är senaste redovisade period, meddelade Kungl. Maj:t tillstånd att ta i anspråk investeringsfondsmedel enligt 9 § 3 mom. förordningen om investeringsfonder inom industrisektorn till 575 företag. Endast 50 av dem, alltså knappt en tiondel, gällde utbyggnader i den dryga halva av vårt land där arbetslösheten är störst – de fem nordligaste länen.

Totalt medgavs företagen att ta i anspråk nära en och en halv miljard kronor till industriell utbyggnad. Av den summan kom endast 65 miljoner eller knappt 5 % att gälla de 58 % av landet som Norrland utgör.

Lokaliseringsstödet var ursprungligen avsett att bli hjälpmedel för industriell utbyggnad i Norrland och vissa gränsområden. Sedan har stödgränserna steg för steg flyttats ut, och numera går en stor del av den stimulansen till andra delar än Norrland. Lokaliseringsstödet tas numera till betydligt mindre del än investeringsfondsmedlen i anspråk för industriell utbyggnad. Under en period av ett och ett halvt år – fr. o. m. den 1 juli 1973 t. o. m. den 31 december 1974 –, som den senaste redovisningen omfattar, hade 441 företag fått lokaliseringsstöd. Nära 200 av dem låg i andra delar av landet än Norrland. Av lokaliseringarna i de fem norrlänen var under dessa 18 månader endast 30 nylokaliseringar.

Jag anser att man i denna enkla redovisning kan finna tillräckligt med bevis för att kräva bättre styrmedel för samhället. Det är en tvingande nödvändighet, om det skall bli något av den utjämning av sysselsättningen i landet som har lagts fast i riksdagens regionalpolitiska målsättning.

Den frivillighet i utlokaliseringar som företagen har utlovat har de inte levt upp till. Man fortsätter att bygga ut i överhettade områden, i hopp om att arbetskraften skall flytta dit från de sysselsättningssvaga delarna av landet. Den utvecklingen måste brytas.

Visst har samhällets regionalpolitiska insatser varit av stor betydelse

för Norrland – skatteutjämningen, fraktstödet, lokaliseringsstödet, de utjämnade teletaxorna m. m. – men ännu är det långt till dess vi kan påstå att det råder regional jämlikhet.

Låt mig bara ta ett exempel som rör kommunikationerna. Naturligtvis har stödet till SJ:s olönsamma trafik, till bussföretagen och företagens fraktkostnader varit av stor betydelse, men alltjämt finns det ett oöverkomligt hinder i samfärdseln i vårt land: de höga kostnaderna för persontrafiken.

Om en person, exempelvis en företagare i någon av de delar av vårt land som är i största behov av lokalisering – jag väljer exemplen Sorsele i Västerbotten och Pajala i Norrbotten –, har behov av personkontakter i Stockholm, åsamkar det honom mycket stora kostnader. Snabbaste förbindelse – tåg plus flyg – för Sorselebon kostar 674 kr. Motsvarande snabbaste förbindelse för Pajalabon – buss, tåg och flyg – kostar 702 kr.

Jag anser att en reform på detta område är en av de mest angelägna. Varför inte införa ett kostnadstak för inrikes resor – ett tak på låt mig säga 200 kr. – utöver vilken kostnad samhället svarade för en subventionering?

Det vore i dag en mycket viktig och angelägen reform. Den skulle verkligen göra Sverige rundare. Den skulle undanröja stora kommunikationshinder och ge turistnäringen i Norrland helt andra möjligheter än i dag att konkurrera med mellaneuropeiska anläggningar. Den skulle också vara ett nödvändigt stöd till Norrlands företagare, som upplever problemen när det gäller personkontakter med Syd- och Mellansverige som ett stort handikapp. Den skulle vara en reform i linje med de tidigare uppräknade, i syfte att göra vårt land jämlikt.

Det är viktigt att samhällets regionalpolitiska insatser kompletteras. Det är angeläget att samhället skyndsamt får medel för att styra den industriella expansionen. Först då kan vi hoppas att den regionala utjämningen skall leda till genomgripande resultat. Men det brådskar på många håll.

Låt mig återkomma till Sorsele kommun i Västerbotten, där man känner trycket av utvecklingen som starkast. Där har man i dag 1 658 av kommunens ca 4 000 invånare i åldersgrupperna över 50 år. Kan vi inte skyndsamt gå in med ett effektivt samhällsstöd och leda några sysselsättningsprojekt dit, kommer ytterligare unga krafter att tvingas flytta och kommunen blir snart ett enda ålderdomshem.

Många kommuner i Norrland har de senaste åren upplevt början till en positiv utveckling. Man har kommit över problemet med utförsbacken. Men för några kommuner – bland dem Sorsele – är det angeläget att slå på larmklockan. Där man i dag skulle – om Vindelälven hade fått byggas ut – ha haft en pulserande aktivitet och hög sysselsättning, där råder nu en situation som kräver mycket snabba samhällsinsatser.

De regionalpolitiska insatserna får inte komma i skymundan för några positiva yttringar. Samhället måste få nödvändiga instrument, och sam-

hället måste ständigt vara aktivt om de önskade regionalpolitiska resultaten skall nås.

Fru ANDRÉ (c):

Herr talman! Regionalpolitikens målsättning måste vara att skapa förutsättningar för en hög sysselsättningsgrad, en bra miljö och en väl utbyggd service. Det gäller att ge människorna likvärdiga levnadsbetingelser i olika regioner. Men det är också viktigt att inom regionerna skapa balans mellan olika kommuner. Den nu pågående länsplaneringen har därvidlag en viktig funktion att fylla. En koncentration till primära centra urholkar underlaget för andra kommuner inom regionen, vilket får allvarliga konsekvenser för sysselsättning och service.

Utvecklingen har visat att människorna har en stark önskan efter en decentraliserad bosättning. För att denna önskan skall kunna förverkligas måste det finnas tillgång till arbete och offentlig och kommersiell service.

En riktig målsättning för samhällsplaneringen inom en region måste därför vara att bygga upp orter av olika karaktär som inbördes kompletterar varandra och där arbete, service och bra miljö blir tillgängliga för alla människor.

Skaraborg har på grund av sin decentraliserade ortstruktur förutsättningar att följa upp en sådan målsättning. Näringslivets och myndigheters verksamhet har decentraliserats till ett flertal orter i länet. Möjligheter finns till en god boendemiljö med närhet till arbete och fritidsaktiviteter. Skaraborg borde därför vara ett intressant studieobjekt som ett flerkärnigt län där näringsliv, förvaltning och bebyggelse decentraliserats. Det bör ske en utvärdering som belyser de ekonomiska, sociala och miljömässiga fördelarna med en sådan struktur. Detta skulle vara en god grund för en fortsatt decentraliserad utbyggnad av Skaraborgs län.

För att trygga länets fortsatta utveckling fordras insatser på olika områden. Näringslivets struktur har lett till en högre sysselsättningsgrad inom tillverkningsindustrin än medeltalet för riket. Däremot är andelen inom tjänste- och servicesektorn lägre än riksmedeltalet, vilket bl. a. innebär att förvärvsgraden bland kvinnor är förhållandevis låg. Högutbildade har också få arbetstillfällen i Skaraborgs län. Detta innebär en obalans på arbetsmarknaden.

Exempel på aktuella strukturförändringar är förslaget till nedläggning av cementindustrin i Hällekis och aktualiserade förändringar av Vanäsverkens produktion i Karlsborg. För att förbättra näringsstrukturen och öka sysselsättningen krävs lokaliseringpolitiska stödinsatser i form av både bidrag och lån. Fler arbetstillfällen inom offentlig förvaltning skulle också skapa en väsentligt förbättrad balans mellan olika sektorer på arbetsmarknaden i länet.

På jordbruksområdet intar Skaraborgs län en av de främsta platserna i landet. Länet svarar i dag för ca 10 % av vårt lands råvaruproduktion av livsmedel medan andelen förädlade livsmedel ligger på 5 %. Det är därför angeläget med en högre förädlingsgrad. Inom länet finns jordar

som med gott resultat tidigare odlats med sockerbetor. Efter den höjning av världsmarknadspriset på socker som skett och som kan förväntas bestå måste det vara riktigt att återigen odla sockerbetor i Skaraborg. En förädling i form av en saftstation skulle vara ett värdefullt tillskott till näringen och lägga grunden till vidare utbyggnad.

Vägenslagens fördelning är ur regional och inomregional synpunkt av stor betydelse. Då det gäller anslagen till både riksvägar och länsvägar har länet fått en helt otillräcklig medelstildelning. Det finns all anledning att kraftigt understryka behovet av ökade anslag.

Tillgången av utbildning på olika nivåer tillhör en mycket viktig samhälllig service inom en region. Då det gäller den högre utbildningen har Skaraborg ett dokumenterat behov. Det av U 68 framlagda förslaget till lokaliseringssorter har av outgrundlig anledning helt förbigått länet. Detta har upprört länets invånare eftersom man inte kunnat finna välgrundade sakskalet för ett sådant ställningstagande. Då riksdagen kommer att behandla frågan längre fram är det därför vår förhoppning att också Skaraborg skall få tillgång till högre utbildning.

Herr KARLSSON i Ronneby (s):

Herr talman! För det regionalpolitiska stödet har 1973 års riksdag fastställt en femårsram för perioden 1973/74–1977/78 om totalt 2 500 milj. kr. Detta stöd tillsammans med andra samhällsåtgärder, bl. a. utlokalisering av viss statlig verksamhet, har skapat tiotusentals arbetstillfällen och varit en god injektion för sysselsättningen i de regioner som har fått del av lokaliseringsstödet och av utlokaliseringen. När det gäller lokaliseringsstödet har riksdagen varit enig om att det bör riktas i första hand mot de av riksdagen fastställda stödområdena. Avgränsningen för att erhålla lokaliseringsstöd till orter utanför stödområden är självfallet inte knivskarp utan bedöms med hänsyn till de olika omständigheter som kan föreligga i det enskilda fallet och ur sysselsättningsynpunkt.

Men, herr talman, det är inte bara lokaliseringsstöd och utlokalisering av statlig verksamhet som regionalpolitiskt verksamt kan påverka utvecklingen inom en region. En utbyggnad av den allmänna servicen i form av bättre utbildning och förbättrade kommunikationer i närhet till regionerna är exempel på åtgärder som är verksamma ur regionalpolitisk synpunkt.

Sydöstra delen av vårt land är en region som behöver vissa stimulansåtgärder för att nå en högre sysselsättningsgrad och ett mer differentierat näringsliv. Om man gör en jämförelse med landet i övrigt när det gäller sysselsättningsgraden i detta område skall man finna att vi där klart ligger under genomsnittet för landet i övrigt, självfallet med vissa lokala variationer.

Om jag får ta ett speciellt exempel vill jag nämna den ort jag själv representerar, där vi skulle behöva 800 nya arbetstillfällen för att komma i närheten av den genomsnittliga sysselsättningsgraden i landet. Det är en ort med knappt 30 000 människor.

Ett ytterligare bevis på den otillfredsställande differentieringen av näringslivet i landets sydöstra del är löneläget, som ligger under riksgenomsnittet. Detta är alltså klara indikationer på att sysselsättningsfrågorna i denna landsdel måste ägnas ökad uppmärksamhet. En ökad satsning från samhällets sida är nödvändig för att denna region från sysselsättnings synpunkt skall bli jämställd med landet i övrigt.

Som jag nämnde kan också andra åtgärder än lokaliseringssöd och utlokalisering av verksamheter utgöra en stimulans på näringslivet. Kommunikationerna är en sådan stimulansåtgärd som tillmätts stor betydelse i detta avseende. Riksväg 15 går från Malmö över Kristianstad genom Blekinge och Kalmar län upp till Stockholm. Det är en väg som numera är av hög standard, fullt i klass med våra Europavägar. Om den vägen klassades som Europaväg är jag övertygad om att den inkommande trafiken över Malmö i mycket stor utsträckning skulle använda den trafikleden, med påföljd att trafiken och slitaget skulle minska på de övriga Europavägarna. Självfallet skulle det också betyda mycket för sydöstra Sverige, inte minst från turistsynpunkt, om riksväg 15 blev Europaväg. Man skulle alltså vinna två fördelar, dels ökad säkerhet genom en spridning av trafiken på ett fullvärdigt vägnät, dels en stimulans åt turismen och näringslivet i sydöstra Sverige. Jag har tidigare tagit upp denna fråga här i riksdagen och hemställt att kommunikationsministern skall aktualisera frågan i berörda instanser. Självfallet kan inte Sverige ensidigt besluta om Europavägssystemet, men jag tror att argumenten för att klassa riksväg 15 till Europaväg är så starka att de bör kunna vinna gehör i de beslutande instanserna. Vi som bor där nere i dessa landområden är också mycket intresserade av att denna fråga löses inom en snar framtid.

Som jag tidigare nämnde är också utbildningen synnerligen betydelsefull från regionalpolitisk synpunkt. Från Karlskrona kommun har vi tidigare tillsammans med riksdagsmännen från Blekinge uppvaktat och skrivit motioner om att till Karlskrona få förlagd en verkstadsteknisk högskola. Nu har vi hört att någon sådan skola inte kommer att förläggas dit i första omgången, vi tillhör inte de åtta försöksorterna, men det har aviserats att en sådan utbildningsanstalt kommer att förläggas dit någon gång längre fram, 1976 eller 1977. Vi hälsar detta beslut med tillfredsställelse och är övertygade om att det är klokt – alltså inte att skolan har uppskjutits ett år men att vi längre fram får en sådan högskola. Verkstadsindustrin i Blekinge omfattar nämligen 38 % av näringslivet, mot 30 % för landet i övrigt. Dessutom har vi under senare år fått en del kvalificerade industrier förlagda till området. Nu har vi också fått Gränges Hedlund, vilket företag kommer att tillverka oljeplattformar. Detta borgar för att vi har ett gott underlag för en verkstadsskola i Blekinge.

Under 1973 antog riksdagen ett förslag till skatteutjämningsystem för kommunerna. I propositionen uttalade departementschefen att skatteutjämningsystemet har mycket stor regionalpolitisk betydelse, och det

är säkerligen alldeles riktigt. Men man kan naturligtvis sätta ett frågetecken i kanten och undra om skatteutjämningen skall verka regionalpolitiskt i egentlig mening. Vi har ingenting emot att Norrlandskommunerna får 130 % av medelskattekraften i riket, men vi undrar om det inte vore klokt att låta kommunalekonomiska utredningen, som sysslar med dessa frågor, titta även på vad det skulle betyda att utgå från en procentsats på 100 %. Vi tror att det skulle vara jämnare och rättigare. Karl Boo har nämnt detta tidigare i debatten, och jag delar den uppfattning som han gjorde sig till tolk för, att man bör väga in vissa indikationer när det gäller skatteutjämningen, men därtill skall man sedan självfallet lägga de avvikande indikationerna, t. ex. klimat, avstånd och sådant.

Herr talman! Det var bara dessa synpunkter jag ville anlägga i dagens debatt.

Herr LARSSON i Borrby (c):

Herr talman! Under rubriken Särskilda frågor skall jag be att få tala om jordbruk och miljö, och eftersom maten och vår livsmiljö för en del människor är väsentliga frågor vill jag i rubriken tolka in även väsentliga, alltså särskilt väsentliga frågor.

Årets jordbrukshuvudtitel slutar på nära 4 miljarder. Det är en ökning med 600 milj. kr. Det låter ju ganska bra, men då vill jag påpeka att man i det sammanhanget skall komma ihåg att nära 3 miljarder är direkt subvention av våra matpriser. Det är bara något över 1 miljard som går till jordbruk, miljö, jakt, fiske, naturvård osv. Det är alltså ett något mera blygsamt belopp än huvudtitelns slutsumma.

Beträffande först miljön vill jag gärna vitsorda att det har hänt väldigt mycket under de senaste tio åren. Vi har genomfört många förebyggande åtgärder i form av lagstiftning i olika sammanhang. Av de stora och väsentliga problem som återstår kan jag kanske nämna arbetet med att reparera de skador som redan uppstått innan miljöfrågorna blev allmänt uppmärksammade. Dessutom har vi naturligtvis forskningen om naturresursernas användning.

Av de angelägna åtgärder som jag nu vill nämna är sjörestaureringen ett exempel, där centern föreslår en höjning av budgetpropositionens förslag med 10 milj. kr. Vidare har vi forsknings- och försöksverksamheten när det gäller avfallshanteringen och resursanvändningen över huvud taget där vi föreslår en ökning med 13,5 milj. kr.

Vi har vidare, och detta anser jag vara väldigt viktigt, frågan om miljövärdsinvesteringarna inom industrin. Det gäller såväl föroreningsproblemen som själva arbetsmiljön. Där har ju regeringen praktiskt taget tagit bort den 50-miljonersram som fanns tidigare. Det är bara 15 milj. kr. kvar som dessutom skall användas till en del andra ändamål. Där föreslår centern en höjning med 35 milj. kr. Jag hoppas verkligen att man vid angelägenhetsgraderingen placerar detta område främst om vi skulle nödgas tillgripa stimulansåtgärder i sysselsättningskapande syfte.

Beträffande jordbruket vill jag säga att år 1974 blev något av ett märkesår. Skörden blev fantastiskt god, kanske större än någon kan minnas i modern tid och kanske större än vi nu levande någonsin kommer att uppleva igen. Jag måste också säga att det på det hela taget var en mycket gynnsam väderlek för vårt jordbruk i Sverige. Även om man hade bekymmer med skörden i en del områden i Sverige så finns det nog anledning att i detta sammanhang säga att nederbörden 1974 innebar att balansen i naturens vattentillgångar återställdes. Vi hade förut ett allvarligt underskott som märktes på grundvattennivån och på de uttorkade vattendragen. I stort sett återställdes grundvattennivån under 1974. Detta är positivt.

1974 var även ett märkesår på det sättet att det inte längre var "fult" med jordbruk. Under en alltför lång period betraktades jordbruket i många kretsar – inte minst från regeringens sida – som ett nödvändigt ont. Detta var något unikt i världen. Knappast några andra länder hade denna attityd mot sitt jordbruk. Jag upplevde det under hösten i Österrike, dit man hade inviterat mig till Böndernas dag för att berätta om jordbrukets utveckling i Sverige. Man förklarade öppet att man kände till att det begåtts en hel del misstag när det gällde den långsiktiga planeringen av jordbruket i Sverige. Nu ville man, för undvikande av samma misstag, lära sig litet av detta.

I höstens remissdebatt ställde herr Fälldin en del frågor till regeringen som man inte hade tillfälle att då svara på. Jag tycker att de frågorna var så väsentliga att det finns anledning att här upprepa några av dem. Herr Fälldin talar om Sveriges roll i den globala livsmedelsförsörjningsproblematiken och han pekar på den målsättning som klubbades av regeringen 1967 samt de många misstag som gjordes. Han pekar på centerns sätt att varna för de misstagen och ställer frågan: Är det inte nu dags att säga ja till att Sverige tar sin del av ansvaret för hela världens livsmedelsförsörjning? Är det inte dags att säga ja till centerns krav på att all jordbruksjord bör användas för livsmedelsproduktion? Regeringen svarade inte med en stavelse den gången, men jag förstår anledningen därtill. Jordbruksministern var vid det tillfället på världslivsmedelskonferensen i Rom där han nog hade en viktigare uppgift att fylla. Statsministern talade den gången bara om avdragsrätten för sjukförsäkringsavgiften. Med risk att verka respektlös vill jag säga att för oss som var i Rom och hade till uppgift att resonera om världens livsmedelsförsörjningsproblem så föreföll inte avdragsrätten för sjukförsäkringsavgiften vara riktigt av den höga dignitet som den var i remissdebatten här hemma. Men det blir kanske tillfälle att diskutera de frågor herr Fälldin ställde någon gång i framtiden. Låt mig inom parentes nämna att konferensen i Rom var en väsentlig milstolpe i den internationella debatten, där plötsligt jordbrukspolitik blev utrikespolitik.

Jag blev mycket förvånad när herr Helén i sitt anförande i dag uttryckte sin glädje över att centern nu börjar följa med folkpartiet i fråga om internationell solidaritet. I korridorresonemanget under konferensen i

Rom dristade jag mig att kritisera regeringsförslaget och föreslog i stället en höjning av vårt bistånd med 100 000 ton vete. Men det förslaget var jag ganska ensam om. Det var i varje fall ingen ledamot från folkpartiet som ställde upp bakom det förslaget den gången. Visserligen kom överbuden när vi kom hem från Rom, och det var ju bra. Jag vill passa på att uttrycka min glädje över att utrikesutskottet och riksdagen höjde budet med just 100 000 ton vete.

Statministern har i dag bl. a. sagt att det gäller att ge politiken ett socialt innehåll som bygger på sammanhållning och solidaritet. Därför måste arbetet på jämställdhet mellan män och kvinnor föras vidare och det särskilt under kvinnoåret. Det senare förvånade mig något, för det arbetet skall väl föras även andra år, hoppas jag.

Låt mig i sammanhanget få ställa en fråga: Är då inte tiden mogen att vandra vidare även när det gäller jordbruket och dess folk? Är det inte lämpligt att låta 1975 bli ett märkesår och en vändpunkt, då man ger den minoritet av befolkningen som sysslar med att producera mat sin sociala rättvisa? Det gäller de 4,5 % av befolkningen som ensamma svarar för produktionen av mat så att det dessutom räcker för export och som ger nära 15 % av den övriga befolkningen sysselsättning genom att bereda, förädla, distribuera och tillverka produktionsmedel. Är inte tiden mogen att skapa social rättvisa för denna minoritet? Jag tänker inte bara på lika lön för jämförbart arbete, lagstadgad semester eller med andra grupper jämförbar arbetstid. Statsministern talade ju om kvinnoåret. Vore det inte tid att nu ta bort en kvardröjande för samhället speciellt graverande orättvisa. Jag tänker då på i jordbruket heltidsarbetande – och gott och väl det – kvinnor vilkas inkomster vid beskattningen läggs på toppen av mannens arbetsinkomst. Jag behöver inte närmare gå in på detta problem – därtill är det för välkänt för riksdagen. Detta är ett tips på en konkret insats under kvinnoåret i en väsentlig jämlikhetsfråga.

När det gäller de stora jordbruksfrågorna som efter 1967 blivit föremål för förnyad utredning vågar vi hoppas på att regeringen har tänkt om. Enligt vad man kan utläsa av direktiven till en rad utredningar – dessa går ganska långt när det gäller den jordbrukspolitiska såväl som den skogspolitiska målsättningen, jordförvärvslagen, m. m. – är betydande förändringar att vänta. Centern har för sin del i en partimotion till årets riksdag i tio punkter uttryckt vad vi anser bör ske under utredningsarbetets gång. Jag skall för tids vinnande inte läsa upp dessa tio krav utan nöja mig med att hänvisa till partimotionen.

Herr talman! Även om jag tyckt mig ha anledning att i all korthet visa på och kritisera för jordbrukarbefolkningen kvardröjande orättvisor vill jag gärna avsluta mitt anförande i en positiv, ja rent av optimistisk, anda. Jag vill uttrycka förhoppningen att vi skall kunna minnas 1974 som ett märkesår, en vändpunkt, i så måtto att det blev det år då vi gjorde avstamp mot en tro på framtiden, ja rent av mot en trygghet, för den minoritet av vårt folk som sysslar med att producera mat.

Herr PERSSON i Heden (c):

Herr talman! "Den våldsamma markprisstegringen är ännu ett olöst bekymmer. Samhällsåtgärder måste till om andra än arvtagare skall ha en chans att komma åt mark och ägna sig åt jordbruk."

Detta är ett citat från ett uttalande på ett möte på lantbrukshögskolan härom dagen, och orden är jordbruksminister Svante Lundkvists. Statsrådet slog vidare fast: "Fler åkrar får inte växa igen."

Låt mig uttala min tillfredsställelse över denna åsikt, deklarerad av landets jordbruksminister. Den innebär en åsiktsförändring i regeringskretsar som man måste vara glad över, låt vara att den kommer på ett sent stadium i denna jordbruksnedläggesens tid.

Det är knappt åtta år sedan riksdagens dåvarande majoritet genomdrev en jordbrukspolitisk målsättning som innebar betydande inskränkningar av den svenska jordbruksproduktionen. Om de föreslagna inskränkningarna i sin helhet hade genomförts i praktiken, hade vårt försörjningsläge i dag varit prekärt. På grund av ett kraftigt motstånd från centern och huvudparten av de övriga borgerliga partierna blev nedskärningen något mindre än som föreslagits.

Den tidigare gällande lagstiftningen om rätten till förvärv av jordbruk spolieades 1965, då bolagsförbudslagen upphävdes och jordförvärvslagen uppluckrades. Detta innebar nära nog fritt fram för vem som helst att förvärva jordbruk. Den gången var det endast centern som slog vakt om de bestämmelser som garanterade dem som ville bruka jorden och producera livsmedel rätt att förvärva jord- och skogsbruk. Centern kämpade ensam mot liberaliseringen av jordförvärvslagens bestämmelser, och det varnades från vårt håll för konsekvenserna. Men regeringspartiet gjorde gemensam sak med dem som ivrade för att vem som helst skulle få rätt att förvärva jord- och skogsfastigheter. Följden har blivit att fastighetspriserna så bringats i höjden, att ingen nu kan förvärva en jordbruksfastighet för att försörja sig på att där producera livsmedelsråvaror. Det är penningstarka privata köpare som vill placera kapital i värdebeständiga tillgångar, det är kommunernas råmarksköp, det är trävaruindustrins och det är t. o. m. kyrkans markförvärv i jakten på dylika penningplacerande objekt som medför denna våldsamma prisstegring på jordbruk. I sanning en allvarlig utveckling som omgående måste stoppas, om vi i fortsättningen vill ha förutsättningar för livsmedelsproduktionen i vårt land.

Jordbruksministern var i ett tal på Elmiautställningen 1974 inne på samma linje. Han yttrade: "De s. k. trottoarböndernas härjningar måste bekämpas."

Med anledning av motioner från centerpartiet har riksdagen beslutat om en utredning i fråga om jordförvärvslagen. Detta är i och för sig mycket positivt. Men intill dess att denna utredning blir färdig och kan föranleda beslut i riksdagen kan mycken skada åstadkommas. Det är tydligen medvetet detta, för nu köps jordbruk till fantasipriser. En provisorisk bestämmelse måste komma till stånd på ett eller annat sätt som

förhindrar dylik markspekulation. En prioritering för dem som ämnar bruka och bosätta sig på jordbruksfastigheter måste sålunda aktualiseras.

Herr talman! Det var ett av de två ärenden som jag i denna allmänpolitiska debatt vill framföra. Det andra ärendet gäller våra vägar. Otillräckligheten i medelstillelningen till vägarna under en följd av år har lett till att vägbygget allvarligt eftersatts i all synnerhet i fråga om länsvägar och mindre, allmänna vägar samt enskilda vägar. Det är viktigt att planeringen inriktas på att hämta in eftersläpningen.

Än mer allvarligt måste det dock vara att inte heller anslagen till driften, dvs. underhållet, under de senare åren varit tillräckliga. Detta har inneburit att vägkapitalet i inte ringa utsträckning förstörts. Visserligen har för nästa budgetår i budgetpropositionen föreslagits en höjning av anslaget till drift av statliga vägar med 200 milj. kr., men det är att konstatera att detta innebär en obetydlig höjning reellt sett, som inte ger utrymme för upprustningar som vi anser vara nödvändiga.

Centern har därför i motioner föreslagit att det särskilda anslaget till byggnads- och förbättringsåtgärder för statliga vägar nästa budgetår få tas i anspråk i samma ordning som skedde förra året. Större delen av anslaget bör sålunda användas för driftändamål. Behovet av förbättringsåtgärder på de mindre länsvägarna bör tillika särskilt beaktas. Bl. a. bör trafiksäkerhetsfrämjande kurvrätningar komma till stånd. Andra standardhöjande åtgärder bör också vidtagas såsom förstärkning av vägkroppen och övergång från grus som slitlager till oljegrus eller asfalt. En dylik upprustning av de mindre länsvägarna har stor betydelse ur lokaliserings- och regionalpolitisk synpunkt. Man bör tillägga att en bättre vägstandard betyder också ett förbilligande av transportkostnaderna.

De enskilda vägarna utgör en väsentlig del av vårt vägnät. I många fall ankommer det på väghållarna själva att stå för kostnaderna för underhållet av dessa vägar. Med den ökande trafiken innebär detta kännbara kostnader. Även när det gäller vägar som fyller kraven för att statsbidrag skall utgå kan väghållarna själva få betala. De medel som står till buds räcker nämligen inte till alla ansökningar. Centerpartiet har därför föreslagit 7 milj. kr. utöver departementschefens förslag till bidrag till drift av enskilda vägar. Om detta förslag vinner riksdagens bifall, blir det möjligt att bevilja bidrag till alla inneliggande och under året inkommande ansökningar som gäller bidragsberättigade enskilda vägar. Vi anser också att en viss höjning av byggnadsanslaget för enskilda vägar är påkallad.

Herr talman! Jag har berört två ytterst angelägna områden som under året kommer att sakbehandlas i riksdagen. Det är att hoppas att besluten kommer att fattas i den anda som angives i de föreliggande förslagen.

Fröken PEHRSSON (c):

Herr talman! Sjukvårdskostnaderna i vårt samhälle är mycket höga och ökar med stor hastighet. Något måste göras för att begränsa utgifterna. Men vad? Ett sätt är att försöka förebygga sjukdom och olyckor. Jag tänker här ta upp en sektor, trafikolyckorna, som kostar sjukvården myc-

ket stora summor och även i övrigt för med sig enorma samhällskostnader och stort produktionsbortfall. Och det allra värsta: de medför mycket lidande och svåra tragedier för många människor.

Trafikolyckorna beräknas kosta oss 2,5–10 miljarder kr. per år. Trots att vi statistiskt sett ligger bra till jämfört med världen i övrigt har under en tioårsperiod 12 000 människor dödats och mellan en kvarts miljon och en halv miljon människor skadats i trafiken i vårt land. Vi kan exempelvis titta på år 1974, då omkring 900 dödades. Av dem var 61 motorcykelförare mot 31 år 1973. Under 1974 skadades mellan 15 000 och 20 000 människor, 5 000 av dem så allvarligt att de blir invalidiserade för resten av sitt liv.

Vi kan inte fortsätta så här. Vi måste förebygga olyckorna. Vi behöver förbättra trafikmiljön och fordonen samt upplysa och utbilda trafikanterna.

Hur skall vi förhindra olyckorna och vad skall vi åtgärda? Först och främst bör vi åka kollektivt så ofta det finns möjlighet. Men det förutsätter att vi har ett över hela landet väl utbyggt kollektivt trafiknät. Centern har framhållit det i en motion till årets riksdag, i vilken vi hemställer "att riksdagen uttalar sig för en sådan utformning av trafikpolitiken att en viss grundläggande försörjning med kollektiv trafik med statligt kostnadsansvar ordnas i hela landet och på lika villkor i den mån regionalpolitiska skäl inte föranleder en annan ordning".

En ökad satsning på godsbefordran per järnväg tror jag också skulle bidra till att minska riskerna på vägarna. År 1970 fraktades 600 milj. ton på våra trafikleder, varav 88 % fraktades på lastbil. Kan vi komma fram till att frakta mer tonnage på järnvägarna tror jag att riskerna skulle minska. Bestämmelserna beträffande anvisningar om frakt av miljöfarligt gods på vägarna behöver också ägnas skärpt uppmärksamhet.

Vägarnas standard måste förbättras. Olika utredningar har visat sambandet mellan olyckor och vägstandard. Vägverket kan i klara siffror redogöra för vad bättre vägar betyder i räddade människoliv, färre skadade och bättre samhällsekonomi. Verket har för olika vägavsnitt redovisat vilken effekt vägförbättringar har haft på trafiksäkerheten. Låt mig ta några exempel.

På E 6 mellan Solbräcke och Kode i Bohuslän anlades en 10 kilometer lång motorväg, varvid olyckorna minskade med 75 %. Antalet dödade och skadade minskade med 67 %. På riksväg 48 breddades 15 kilometer väg mellan Skövde och Låstad från 6 meter till 13 meter med vägrenen. Olyckorna gick ned med 22 %. Antalet dödade och skadade minskade med 50 %.

På samtliga av vägverket redovisade 15 vägavsnitt är siffrorna likartade. Det kan alltså fastslås: bättre vägar – färre olyckor! Det behövs en rejäl satsning på vårt allmänna vägnät. Den skulle också ge en klar förbättring av olycksstatistiken.

Centern har i år liksom tidigare krävt förbättrade anslag till vägarna. I centermotionen kräver vi att vägverket redan nu bör få i uppdrag att

planera för användningen av de 200 milj. kr. som föreslås för budgetåret 1975/76.

Vad kan vi mer göra för att minska olyckorna? Var tredje bilolycka är en mörkerolycka – det har en forskningsgrupp kommit fram till. Vare sig vi går, cyklar eller sitter bakom ratten är risken större i mörker. Antalet dödade och skadade gångtrafikanter ökade med 5 % under 1974. Vad kan vi göra för att skydda gångtrafikanter? Enligt min mening är vi i behov av en lag som ålägger alla gående skyldighet att bära reflexer efter mörkrets inbrott. Vi vet att riskerna är två å tre gånger större att en oskyddad trafikant skall råka illa ut i trafiken. Vi vet också av gjorda undersökningar att allmänheten är positiv till ett obligatorium när det gäller reflexerna. Trots detta tycks Nordiska rådets trafikutskott tveka inför att förorda en dylik lag. Jag hoppas emellertid att centerpartimotionerna till årets riksdag kommer att medföra att vi får en reflexlag i vårt land.

Vad kan vi mer göra för att minska olyckorna? Ge varje trafikslag sin egen bana! I första hand bör gångtrafiken skiljas från biltrafiken, genom gångtunnel eller gångbana. Det är också ytterst angeläget att vi får separata cykel- och mopedbanor. Vi behöver fler rastplatser vid motorvägarna, som ger ökade möjligheter till en stunds avkoppling.

Det är viktigt att anpassa hastigheten till väg och trafik och att fartgränserna respekteras. Skolskjutsarna måste ges ökad säkerhet – detta är någonting som kräver ytterligare uppmärksamhet.

Vi har fått en bilbälteslag som vi förväntar skall medföra att skadorna vid trafikolyckor minskar. Skyddshjälmarna borde användas i mycket större utsträckning än nu. I ett samnordiskt projekt studerar man hur hjälmarna används. Man har kommit fram till att endast drygt 6 % mopedförare i Sverige använder hjälm mot över 90 % av motorcyklisterna. Svåra skallskador är därför mycket vanligare bland cyklister och mopedförare. En lag om obligatorisk användning av skyddshjälm i trafiken, även för mopedförare, borde snarast införas för att minska svåra skador som uppkommer vid olyckor med moped.

Kungl. Maj:t har tillsatt en trafiksäkerhetsutredning, som tittar på dessa saker. Vi förväntar att det snart kommer ett förslag från denna utredning. Jag tror att vi också måste satsa på utbildning och forskning, om vi vill öka trafiksäkerheten. Utbildningen börjar med barnen. Professor Stina Sandels har gjort undersökningar av små barns trafikförmåga. Hon framhåller att vi måste ändra trafikmiljön radikalt. Barn är så impulsiva. Barn i närheten av en väg betyder alltid fara. Det är svårt för dem att höra varifrån ljud kommer, och de har den uppfattningen att bilar kan stanna direkt. Enligt professor Sandels bör barn helst inte cykla i biltrafik förrän de är tolv år. Det är angeläget att vi lyssnar på professor Sandels rekommendationer när det gäller barn och trafik.

Utbildning behövs. I en undersökning av trafikkunskaper och trafikbeteenden hos elever på grundskolans mellan- och högstadium som SÖ och trafiksäkerhetsverket genomförde 1972 kom man fram till att ele-

vernas trafikknusnader knappast var tillfredsställande. Det är alltså klart att ökad utbildning behövs. Den skall ske i förskolan, i grundskolan och i gymnasiet.

Trafiksäkerhetsverkets satsningar på olika kampanjer varje år har varit ytterligt värdefulla. Det är väl använda pengar. Det vore också mycket angeläget att trafiksäkerhetsverket fick medverka när vägar planeras för att få en insyn i de planer som görs upp.

Information genom TV och radio borde kunna ske i ännu högre grad än hittills. Vid dessa tillfällen får vi inte glömma invandrarna. I massmedia och i skolorna måste vi komma ihåg invandrarna också när det gäller trafiksäkerhetsundervisningen.

Till sist, herr talman, vill jag framhålla att vi måste satsa på ökad forskning om olyckornas uppkomst och vad vi kan göra för att minska antalet olyckor på vägarna. Mer forskning behövs om vägbelysning, vägbeläggning, vägmärken, hastighetens inverkan på trafiksäkerheten samt bländskydd på motorvägar, vilket en del säger höjer trafiksäkerheten.

Ger intensivbelysta övergångsställen eller normalt gatljus i kombination med ljus asfalt en säkerhetshöjande effekt? Vilka vägbeläggningar skall användas? Det finns beläggningar med goda friktionsegenskaper som är bättre från trafiksäkerhetssynpunkt.

På alla dessa områden behövs forskning och mycket pengar. Men jag tror att det är väl använda pengar, som vi säkert får igen genom färre olyckor, minskade sjukvårds- och samhällskostnader och – framför allt – färre dödade och skadade människor i vårt samhälle.

Herr LINDAHL i Lidingö (s):

Herr talman! Många talare har understrukit den ekonomiska osäkerheten inför 1975. Denna osäkerhet har också präglat regeringens budgetförslag. Beredskapen för att möta en konjunkturedgång har lett till en stram budget, som ändå rymmer flera viktiga reformer och betydande satsningar på väsentliga områden. Jag vill stanna vid en viktig prioritering, som regeringen har gjort men som har kommit i skymundan i budgetdebatten. Jag avser den kraftfulla satsningen på idrotten och ungdomen.

Stödet till idrotten ökar under budgetåret 1975/76 med 10,5 milj. kr. till sammanlagt drygt 100 milj. kr.

Först får idrottsorganisationerna mer pengar. Anslaget här höjs till 75,9 milj. kr., en ökning med 10,3 milj. jämfört med budgetåret 1974/75. I första hand gynnas breddidrotten. 51 950 000 kr. går till specialförbundens verksamhet utanför Riksidrottsförbundet, vidare till motionsidrott för studerande. Till Riksidrottsförbundet och till annan för hela idrottsrörelsen gemensam verksamhet går 23 550 000 kr. Till stöd för idrottsanläggningar av skilda slag är 24,6 milj. kr. upptagna i budgeten. Det är 200 000 kr. mer än för budgetåret 1974/75. Till detta kommer kommunernas stöd till idrotten som kan uppskattas till ca 750 milj. kr.

Precis som för ett år sedan har det inte skett någon prutning på begärda

medel, vilket är minst sagt anmärkningsvärt.

Det ökade anslaget möjliggör en satsning, främst på breddidrottsaktiviteter, men också elitidrottens behov kommer i högre grad att kunna tillgodoses. Detta har sin stora betydelse inför de olympiska vinter- och sommarspelen 1976.

Jag vill personligen uttrycka min tillfredsställelse med denna rejäla anslagsökning. Så här har landshövding Karl Frithiofson, ordförande i Riksidrottsstyrelsen, kommenterat budgetförslaget: "Anslagsökningen är ett uttryck för den vikt statsmakterna tillmåter idrotten. Tydligen har man förtroende för vår idrotts möjlighet och vilja att verka på ett riktigt och effektivt sätt i vårt samhälle. Det förtroendet är väl motiverat. Vår idrott är verkligen en positiv kraft i samhällsarbetet och kan med rätt utveckling bli det ännu mer."

Idrottsrörelsen har fortsatt att expandera. 1974 blev ett gott svenskt idrottsår. Satsningen på breddidrotten har gett goda resultat, och i den stenhårda konkurrensen vid VM-tävlingar av olika slag – fotboll-VM icke att förglömma – har vi hävdat oss väl.

Efter förhandlingar i två år är nu Rikskorpens anslutning till Riksidrottsförbundet nära förestående. Detta innebär en ökad styrka för den samlade svenska idrottsrörelsen. Anslutningen innebär att idrottsrörelsen kan göra effektivare insatser inom hela bredd- och motionsidrotten. Så blir det t. ex. lättare att samordna utbudet av aktiviteter liksom kontakter med myndigheter på alla nivåer.

Nordiska rådet kommer f. ö. i Reykjavik, om några dagar, att ta ställning till ett medlemsförslag om ett utvidgat nordiskt idrottssamarbete. Särskilt vill man beakta behovet av stöd till samarbete inom skol-, ungdoms-, korporations- och handikappidrotten samt inom breddidrotten. Vidare skall man överväga möjligheten att instifta ett Nordiska rådets idrottspris.

Alla dessa förslag vittnar om att idrotten betraktas som en mycket positiv samhällsfaktor i Norden. Det är denna syn på den breda idrotten – vad Örebro-Kuriren i en ledare för några dagar sedan kallade "den okända idrotten" – som motiverar samhällets starka satsning på idrottsrörelsen. Örebro-Kuriren beskrev det så här: "Idrott. Det är naturligtvis Björn Borg och Ingemar Stenmark. Det är Ralf Edström och det är Bempa Eriksson, det är allsvensk fotboll och det är ÖIK och KB Karlskoga i hockey. Det är Thomas Magnusson och Göran Claesson, Ulrika Knape och Ricky Bruch. Det är allt det som fyller tidningarnas sportsidor, det som handlar om de bästa bland de bästa, pengar och publik. Men det finns ju en annan idrott också, den stora breda idrotten, det som är idrottsrörelsen med betoning på r ö r e l s e n. De tusentals eller tiotusentals ledare som oavlönat ägnar sin fritid åt denna 'okända idrott', dessa hundratusentals aktiva i alla åldrar som i idrotten finner utlopp för sitt behov av aktivitet och gemenskap."

Tidningen gjorde sin reflexion i anslutning till en grupp barn och ungdomar, som rest i väg ett veckoslut för att bland 2 000 jämnåriga tävla

i Stockholm, och tidningen fortsatte:

”Det här är en tävling bortom alla rubriker och alla referat.

Men det är naturligtvis inte heller det betydelsefulla, huruvida det skrivs eller inte.

Av större värde är, att klubbledarna före resan samlat deltagarna och talat om för dem, att det viktiga inte heller var att till varje pris vinna utan att vara med och ha trevligt.

Den här bordtennisklubben samlar ungefär 150 barn och ungdomar till 'bordtennisskola' två kvällar i veckan (och har dessemellan träning för mer avancerade spelare som bl. a. siktar på allsvensk pingis).

När man i den här 'skolan' har träningstävlingar några gånger om året så ser man till att alla får spela lika många matcher, segrarna möts på sin väg och förlorarna möter förlorare osv. Varpå alla får priser.

Omväxlande med över- och underskruvar försöker man lära ungarna att hålla en hyfsad ton i lokalen, inget skrik och inga svordomar, renhårigt spel. . .

Här finns det sociala ansvar, som idrottsrörelsen hävdar att den representerar. Det sociala ansvar, som man – utifrån i varje fall – knappast upplever hos elitidrottens hänsynslösa mästerskaps- och rekordjakt, men som bl. a. motiverar samhällets stora ekonomiska satsning på idrotten.

Det finns utan stora ord och åthävor, buret av många timmars ideellt arbete hos anonyma ledare och tränare. Ock så ska det naturligtvis vara.”

Herr talman! Det känns riktigt att någon gång lyfta fram ”den okända idrotten” i rampljuset – t. o. m. i riksdagsdebatt.

Idrotten, som förr var ett intresse och en fritidssysselsättning för ett fåtal, har nu blivit ett angeläget behov för stora befolkningsgrupper. Den har i vid mening blivit en naturlig del av många människors livsmönster.

Idrotten skapar också en social gemenskap som motverkar olika former av isolering. För t. ex. invandrarna har idrotten på ett naturligt sätt skapat kontakt och gemenskap – det finns många exempel på detta.

Inom det socialdemokratiska partiet ser vi idrotten som ett värdefullt bidrag till den förebyggande hälsovården och ett stöd åt ungdomens fostran men också som en kulturell samhällsfaktor.

På förslag av herr talmannen beslöt kammaren uppskjuta den fortsatta överläggningen till morgondagens sammanträde.

§ 2 Kammaren åtskildes kl. 23.54.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

/Solveig Gemert